

ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ 15 ΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ „ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΟΥ”

ΑΝΤΙΝΟΟΣ — *Μυθιστόρημα τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ρώμης*

ΥΠΟ Β. Ε. ΒΕΚΙΑΡΕΛΛΗ

Δραχ. 18

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΜΙΑΡΚΑΣ

ΥΠΟ JEAN RICHERIN — Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑ ΔΑΥΡΑ

Δραχ. 12

ΜΠΑΎΡΟΝ — *Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του*

ΥΠΟ ΣΤ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Δραχ. 18

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΥΠΟ Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Δραχ. 12

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΔΗΛΩΣΙΣ

Δόγω τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀυξήσεων τῶν τυπογραφικῶν ἐξόδων καὶ τοῦ χάρτου ἀναγκαζόμεθα ν' αὐξήσωμεν τὴν ἐτησίαν συνδρομὴν τοῦ «Παντογνώστου» εἰς δραχ. 80.— καὶ τὴν τιμὴν ἐκάστου τεύχους εἰς δραχ. 3,50.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ ΑΜΑΞΟΣΤΟΙΧΙΩΝ

ΑΠΟ 16 ΜΑΪΟΥ 1925

ΓΡΑΜΜΗ ΚΗΦΙΣΙΑΣ

Λοιθ. Αμαξοστ.	ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ	ΕΚ ΚΗΦΙΣΣΙΑΣ	Λοιθ. Αμαξοστ.
101	Καθημεριν. 4.50' εξ Αττικής κατ' εὐθείαν	Καθημεριν. 5.50' μετά σταθμεύσεων	102
1	5.40' κατ' εὐθείαν	7.00' μετά σταθμεύσεων	2
3	6.45' μετά σταθμεύσεων	8.12' κατ' εὐθείαν	4
5	8.00' κατ' εὐθείαν	9.15' κατ' εὐθείαν	6
201	Κυριακὰς 9.05' κατ' εὐθείαν	Κυριακὰς 10.15' μετά σταθμεύσ.	202
7	10.05' κατ' εὐθείαν	11.10' κατ' εὐθείαν	8
9	12.10' κατ' εὐθείαν Στ. Κ. Πατήσια	Στ. εἰς Ἴωνίαν	
103	Καθημεριν. 13.10' Ταχεία	Καθημεριν. 14.20' Ταχεία	104
11	14.40' μετά σταθμεύσεων	14.55' κατ' εὐθείαν	10
13	15.50' κατ' εὐθείαν	Στάσις εἰς Ἴωνίαν	12
15	16.55' μετά σταθμεύσ.	16.00' κατ' εὐθείαν	
203	Κυριακὰς 17.35' Ταχεία	Στ. Κάτω Πατήσια	14
17	18.10' κατ' εὐθείαν	17.10' κατ' εὐθείαν	16
19	19.15' κατ' εὐθείαν Στ. Κ. Πατήσια	Κυριακὰς 20.10' Ταχεία	18
21	20.30' κατ' εὐθείαν Στ. Κ. Πατήσια	20.42' κατ' εὐθείαν	20
23	21.40' κατ' εὐθείαν	21.50' » »	22
25	22.40' κατ' εὐθείαν	22.50' » »	24
		23.50' » »	26

ΟΔΗΓΙΑΙ

- 1) Αἱ ταχεία καὶ κατ' εὐθείαν ἀμαξοστοιχίαι σταθμεύουσι μόνον εἰς Ἀττικὴν, Ἡράκλειον καὶ Ἀμαρουσίον ἐκτός τινῶν ὡς ἐν τῷ δρομολογίῳ ἐμφαίνεται, αἵτινες καίτοι κατ' εὐθείαν αὐταὶ σταθμεύουσι εἰς τινὰς σταθμούς.
- 2) Αἱ μετὰ σταθμεύσεων ἀμαξοστοιχίαι τότε μόνον σταθμεύουσιν εἰς Κάτω, Ἄνω Πατήσια καὶ Ἴωνίαν, ὅπου ἂν ὑπάρχουσιν ἐπιβάται, ὑποχρεομένων τούτων ὅπως εἰδοποιῶσι τὸν ὁδηγὸν νὰ σταθμεύῃ τὴν ἀμαξοστοιχίαν.
- 3) Ἄπασαι αἱ μετὰ σταθμεύσεων ἀμαξοστοιχίαι γραμμῆς Κηφισσίας ἀνερχόμεναι καὶ κατερχόμεναι θὰ σταθμεύωσιν εἰς τὴν θέσιν Πεντάκκια (Ἴωνίαν).
- 4) Μὲ τὰς ταχείας ἀμαξοστοιχίας δὲν ἐκδίδονται εἰσιτήρια Γ' θέσεως, οὔτε καὶ φορτωτικαὶ ἐμπορευμάτων καὶ ἀποσκευῶν.
- 5) Οἱ μὴ ἐφοδιασμένοι μὲ εἰσιτήριον ἐπιβάται ὑπόκεινται εἰς πρόστιμον ἐντὸς τῆς ἀμαξοστοιχίας 100]100.
- 6) Οἱ ἔχοντες διαρκῆ εἰσιτήρια ἐπιβάται ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιδεικνύωσι ταῦτα εἰς τὸν ἐπὶ τῆς συλλογῆς τῶν εἰσιτηρίων ὑπάλληλον, ἄλλως ὑπόκεινται εἰς τὴν πληρωμὴν εἰσιτηρίου μετὰ πρόστιμου 100]100.
- 7) Οἱ ἔχοντες εἰσιτήριον Γ' θέσεως ἐπιβάται καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ταξιδεύωσι μὲ τὰς ταχείας ἀμαξοστοιχίας τὸ πρὸς συμπλήρωμα διαφορᾶς θέσεως εἰσιτηρίον δύνανται νὰ λαμβάνωσι καὶ ἐκ τῶν σταθμῶν.
- 8) Ἐκαστος ἐπιβάτης ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ εἰσιτήριον τοῦλάχιστον 5 λεπτὰ τῆς ὥρας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς ἀμαξοστοιχίας ἄλλως δὲν δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τοιοῦτον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ—ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

16 Ἀπριλίου 1925

ΑΡΙΘ. 7-79

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

32 ΟΔΟΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 32

ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ-ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ ΕΝ ΤΩ ΓΑΜΩ

- ΜΑΡΙΑΣ Δ. ΦΛΑΜΠΟΥΡΙΑΡΗ.—Ἡ θέσις τῆς Ἑλληνίδος ἐν τῷ γάμῳ. [Σύγχρονα ζητήματα].
- ΑΓΓΕΛΟΥ ΔΟΞΑ.—Ὁ Κορὸς Ψυχᾶρης. [Γράμματα ἀπὸ τὸ Παρίσι].
- ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ.—Ὁ Ζερλένης.
- Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑ - ΛΑΥΡΑ.—Ὁ κινῶν [Τραγοῦδι].
- ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ.—Τὰ λόγια μου. [Χωρὶς ὄψιμο τραγοῦδι].
- ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.—Ὁ Σύντροφος [Δραματικὸ ἐπεισόδι σὲ μιά πράξι]. (Τέλος).
- ΣΩΚΡ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ.—Μία περρωτὴ ἀδελφὴ. [Χρονογράφημα].
- ARDRE LICHTENBERGER.—Ὁ Μικρὸς Βασίλειος. Κεφάλαιον I. Στὸ σκοτάδι. —[Μυθιστόρημα κατὰ μετάφρασιν Ἰδίου ΠΑΡΘΕΝΟΠΗΣ ΠΑΠΑΜΑΝΟΥΗΛ].
- ΑΝΘ ΧΛΩΜΟΥ.—Παιδικὴ Λογοτεχνία. [Κρίσεις καὶ Γνώμαι].
- ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.—Οἱ Νέοι καὶ οἱ Παλαιοὶ [Διὰ τοὺς κ.κ. Γρ. Ξενοπούλου καὶ Κ. Φωτάκη].

Ἡ γυνὴ εἶναι ἡ πρώτη ἀνθρωπίνη ὑπαρξίς, ἥτις ὑπέπεσεν εἰς τὴν δουλείαν. Ἐγενετο δούλη πρὶν ἢ ὑπάρξῃ δούλος.

Ἡ κοινωνικὴ καταπίεσις θεμελιούται ἐπὶ τῆς Οἰκονομικῆς ἐξαρτήσεως τοῦ καταπιεζομένου ἐκ μέρους τοῦ καταπιέζοντος. Εἰς τὴν κατάστασιν τούτην εὐρίσκειται ἡ γυνὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι σήμερον.

Ἀνατρέχοντες εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐξετάζοντες τὴν κοινωνίαν βλέπομεν, ὅτι ἡ καθ' ὁμάδας διαβίωσις ἀπέτελεσε τὴν πρώτην κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς ἀγριότητος ἐκάστη γυνὴ ἐξ ἴσου ἀνήκεν εἰς ἕκαστον ἄνδρα καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος εἰς ἕκαστην γυναῖκα. Τὰ τέκνα ἦσαν κοινὰ πάντων καὶ πατρῶν. Καθ' ὅσον ὁμοῦ ὁ πολιτισμὸς ἀξάνει ἀναπτύσσεται καὶ ἡ κατανόησις τῆς ἐπιμιξίας μεταξὺ πάντων. Τὸ γένος ἔχει μίαν ἀρχικὴν μητέρα ἀφ' ἧς κατάγονται κατὰ γενεὰς αἱ θήλειαι ἀπόγονοι. Ἡ μήτηρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας καὶ οὕτω πῶς παράγεται «τὸ μητρικὸν δίκαιον» τὸ ὅποσον ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν οἰκογενειακῶν καὶ κληρονομικῶν σχέσεων. Ὁ Λύκιος λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἐρωτώμενος περὶ τοῦ γένους τοῦ ἀριθμῆται τὰς μητέρας τῆς μητρὸς του.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους λέγουσιν Matrimonium ἀντὶ Patrimonium καὶ Mater Familias ἀντὶ Pater Familias.

Ἡ γυνὴ εἶναι ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενειακῆς κοινότητος καὶ ἀπολαβεῖ πάσης ὑπολήψεως εἰς τε τὴν οἰκίαν καὶ τὰς

ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΙΖΕΤΕ ΤΟΝ "ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΝ"

* ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 3 *

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

„ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ“

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΕΤΗΣΙΟΙ

Εσωτερικού	Δρ. 60.—
Εξωτερικού	Φρ. γαλ. 60.—
Αμερικής	Δολλάρ. 4.—
Αγγλίας και Αποικιών	Σελλήνια 15.—
Αί συνδρομαί πάντοτε προπληρωτέαι.	

υποθέσεις της οικογενειακής κοινότητας ή της φυλής. Είναι διαιτήτρια και κριτής και εκτελεί τὰς θρησκευτικὰς ἀπαιτήσεις ὡς ἱέρεια. Συνέπεια τοῦ μητρικοῦ Δικαίου εἶναι ἡ συχνὴ ἐμφάνις βασιλισσῶν καὶ ἡγεμονίδων εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ μυθολογία τῆς περιόδου ἐκείνης λαμβάνει θῆλυν χαρακτήρα, Δήμητρα Ἴσις κλπ. Ἡ γυνὴ θεωρεῖται ὡς ὄν ἀπρόσβλητον. Οὕτω ἐφανερῶντο αἱ ἐνέργειαι τοῦ μητρικοῦ δικαίου εἰς ἄλλας τὰς βιωματικὰς σχέσεις τῶν ἀρχαίων λαῶν π.χ. τοὺς Βαβυλωνίους, Ἀσσυρίους, Αἰγυπτίους, Ἕλληνας πρὸ τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς κλπ.

Ἡ γυνὴ λαμβάνει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῷ Δημοσίῳ θέσιν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἀπέκτησεν ἔκτοτε.

Καθ' ὅσον ἤξανε ὁ πληθυσμὸς καὶ συνεπῶς ἡ ἀνάγκη εὐρυτέρας ἰδιοκτησίας, παρήχθησαν ἐριδες καὶ μάχαι περὶ κατοχῆς τοῦ καλύτερου ἐδάφους.

Ταύτας ἐπικολούθησεν ἡ πτώσις τοῦ μητρικοῦ Δικαίου ἢτοι ἡ πτώσις τῆς κυριαρχίας τῆς γυναικός. Τὸ μητρικὸν δίκαιον ἐσήμαινε τὸν κοινωνισμόν, τὸ πατρικὸν τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑποδούλωσιν τῆς γυναικός. Οἱ Ἕλληνες καὶ δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὁ πρῶτος τῶν ἀρχαίων λαῶν, ἔνθα ἐπεκράτησε τὸ πατρικὸν Δίκαιον. Τοῦτο ἀναφαίνεται σαφῶς εἰς τὰς Εὐμενίδας τοῦ Αἰσχύλου, ἔνθα περιγράφεται συγκινητικώτατα καὶ τὸ τραγικὸν μέρος τῆς μεταβολῆς. Ἀγαμέμνων ὁ Βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν σύζυγος τῆς Κλυταιμνήστρας θυσιάζει κατὰ διαταγὴν τοῦ Μαντείου τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰφιγένειαν κατὰ τὴν εἰς Τροίαν ἐκστρατείαν του. Ἡ μήτηρ ἀγανακτήσασα διὰ τὴν θυσίαν τοῦ τέκνου τῆς συμβοῖ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ συζύγου τῆς μετὰ τοῦ Αἰγίσθου. Ὄταν μετὰ πολυετῆ ἀπουσίαν ἐπανέρχεται εἰς Μυκήνας φονεύεται τῇ ὑποδείξει τῆς Κλυταιμνήστρας ὑπὸ τοῦ Αἰγίσθου. Ὁ Ὀρέστης ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνωνος παρακινούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ἐκδικεῖται τὸν θάνατον τοῦ πατρός, φονεύει τὴν μητέρα του καὶ τὸν Αἰγίσθον. Αἱ Ἐρινύες καταδιώκουσι τὸν Ὀρέστην διὰ τὸν φόνον τῆς μητρός. Αὐταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὸ Μητρικὸν Δίκαιον.

Ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, ἧτις κατὰ τὸν μῦθον ἦτο ἄμητρος, διότι ἐξῆλθε ἀνοπλος ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ

Διὸς ὑπερασπίζονται τὸν Ὀρέστην καὶ οὕτω φθάνει ἡ ἐκδικασίς πρὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἐκ τῶν Δικαστῶν αἱ ἡμίσεις κηρύσσονται ὑπὲρ τοῦ μητρικοῦ Δικαίου καὶ οἱ ἄλλοι ἡμίσεις ὑπὲρ τοῦ πατρικοῦ. Τότε λαμβάνει τὴν ψήφον ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ τοῦ βωμοῦ καὶ βίπτουσα αὐτὴν εἰς τὴν κάλπην λέγει. Εἰς ἐμὲ ἀπόκειται νὰ εἴπω τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ ὑπὲρ τοῦ Ὀρέστου δίδω τὴν ψήφον ταύτην, διότι ἐμὲ μήτηρ δὲν ἐγέννησεν καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἐπαινῶ πᾶν τὸ ἀνδρικὸν πλὴν τοῦ γάμου, διότι εἶμαι ὅλη τοῦ πατρός.

Ὡς ἐν Ἀθήναις οὕτω πανταχοῦ συνετελέσθη ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ εἰς τὸ πατρικὸν δίκαιον. Ἡ γυνὴ ἐνεκλείετο ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ εἰς χωριστὰ διαμερίσματα. Ὁ Τηλέμαχος ἀπαγορεύει εἰς τὴν μητέρα του Πηνελόπην τὴν μεταξὺ τῶν μνηστήρων διαμονήν. Ἡ μοιχεύει ἐτιμωρεῖτο κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος δι' ἀπολείας τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς ζωῆς τῆς γυναικός. Διὰ τὸν ἄνδρα τὸ πρῶτον ἦτο διάφορον καὶ μὲν ἀπῆται ὁ σύζυγος αὐστηροτάτην ἐγκράτειαν παρὰ τῆς γυναικός πρὸς ἀπόκτησιν νομίμων κληρονόμων δὲν ἦτο ὅμως διατεθειμένος νὰ ὑποβάλῃ καὶ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ἐγκράτειαν ταύτην. Ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν λόγον του κατὰ Νεαίρας λέγει. «Νυμφεύμεθα τὴν γυναῖκα, διὰ τὴν ἀποκτήσωμεν νόμιμα τέκνα καὶ νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ οἴκῳ πιστὴν φύλακα, συντηροῦμεν παλλακίδας πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ τακτικὴν θεραπείαν μας τὰς δ' ἐταίρας ἔχομεν πρὸς ἐρωτικὴν ἀπόλαυσιν». Οὕτως ἦτο ἡ γυνὴ ἀπλῶς συσκευὴ γεννήσεως τέκνων, πιστὸς κύων φυλάττων τὴν οἰκίαν.

Ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν του ζητεῖ γυναικοκτημοσύνην. Ὁ Ἀριστοτέλης σκέπτεται πολιτικώτερον. Ἡ γυνὴ, λέγει, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐλευθέραν ἐκλογὴν, νὰ εἶναι ὅμως ὑποταγμένη εἰς τὸν ἄνδρα μὲ δικαίωμα νὰ παρέχῃ καλὴν συμβουλήν! Ὁ Θουκυδίδης ἐκφράζει γνώμην ἐπιδοκιμαζομένην δυστυχῶς ἔτι ὑπὸ πολλῶν. Ἐκείνη ἡ σύζυγος, λέγει, εἶναι ἡ πασῶν ἀξιεπαινοτάτη περὶ ἧς ἔκτος τῆς οἰκίας οὐτε καλόν, οὐτε κακὸν ἀκούει τις.

Ἐνῶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα ἐπεκράτει τὸ πατρικὸν δίκαιον, ἡ ἀντιζήτησις τῶν Ἀθηναίων Σπάρτην διέτελει ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ μητρικοῦ δικαίου. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρου διαλόγου.

Ἐένος ἐρωτᾷ Σπαρτιάτην. Ποίαν ποινὴν λαμβάνουσιν ἐν Σπάρτη οἱ μοιχοί; Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ οὗτος. Παρ' ἡμῶν δὲν ὑπάρχουσι μοιχοί. Ὁ Ἐένος. Ἄν ὅμως ὑπάρξῃ τις; Ὁ Σπαρτιάτης. Τότε πρέπει ὡς ποινὴν νὰ δώσῃ βοῦν τὸσον μέγαν ὥστε διὰ τῆς κεφαλῆς του νὰ φθάσῃ ἀπὸ τοῦ Ταυγέτου καὶ νὰ πίνῃ ὕδωρ εἰς τὸν Εὐρώταν. Εἰς τὴν ἐκπληκτικὴν δ' ἐρώτησιν τοῦ Ἐένου πῶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ τὸσον μέγας βοῦς ἀπήνησεν. Πῶς εἶναι δυνατόν ἐν Σπάρτη νὰ ὑπάρξῃ μοιχός;

Ἡ ἐλευθέρα κατάστασις τῆς γυναικός ὑπὸ τὸ μητρικὸν δίκαιον ὕψωσε τὴν ὀραϊότητα, τὴν υπερηφάνειαν, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν αὐτοτέλειαν αὐτῆς.

Ἡ ἀνελευθέρα κατάστασις, ἧτις ἐπῆλθε κατόπιν ἐπέδρασε βλαβερῶς ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τούτων. Κατὰ τὴν

μετάβασιν ἀπὸ τοῦ μητρικοῦ εἰς τὸ πατρικὸν δίκαιον ἀνεγνωρίζετο κατ' ἀρχὰς ἡ ἰσότης τῆς γυναικός.

ὑπὸ τὸ μητρικὸν δίκαιον δὲν ὑφίστατο γραπτὸν δίκαιον, αἱ σχέσεις ἦσαν ἀπλαῖ καὶ τὰ ἔθιμα ἱερά.

Ὅπως ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ρώμῃ ἡ γυνὴ ἐμφανισθέντος τοῦ πατρικοῦ δικαίου ἔχανε τὰ δικαιώματά τῆς πανταχοῦ, ὅπου ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς νέας κοινωνικῆς τάξεως.

Διὰ τοῦ γάμου ἡ γυνὴ ἐγένετο ἰδιοκτησία τοῦ ἀνδρός. Ὁ ἀπόλυτος χωρισμὸς ἀπὸ τῆς πατρικῆς οἰκίας παρίστατο συμβολικῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, διὰ τῆς συνθηκῆς του νὰ καλεῖται ἡ ἄμαξα, ἧτις ἔφερε τὴν παρθένον μετὰ τῶν πραγμάτων τῆς, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρός πρὸ τῆς θύρας ταύτης.

Ὁ Γάμος πρέπει νὰ εἶναι ἔνωσις τὴν ὁποῖαν τελοῦσι δύο ἄνθρωποι ἐξ ἀμοιβαίας συμπαθείας πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ φυσικοῦ σκοποῦ των.

Τὸ αἷτιον, ὅμως τοῦτο σπανίως ὑπάρχει καθαρὸν. ὑπὸ τῶν πλείστων γυναικῶν θεωρεῖται ὁ γάμος ὡς εἶδος ἰδρύματος ἀποκαταστάσεως ἢ συντηρήσεως ἐν τῷ ὁποίῳ πρέπει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ εἰσεέλθωσι.

Καὶ πολὺ δικαίως συμφώνως πρὸς τὴν κρατοῦσαν κοινωνικὴν ἀντίληψιν.

Διότι ἀφ' ἧς ἐγεννήθη τὸ δυστυχὲς αὐτὸ πλᾶσμα, ὅπερ καλεῖται γυνὴ διαιπαιδαγωγῆθη, ἐμορφώθη, ἀνετράφη ἵνα ὄνειροπολῇ διαρκῶς ἕνα σύζυγον ἕνα σωτήρα.

Ἡ μόρφωσις τῆς γυναικός συνίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς καθαρῶς τυπικῆς καλαισθητικῆς μορφώσεως, διὰ τῆς ὁποίας μεγαλύνεται κυρίως ἡ ἐρεθιστικότης τῶν νεύρων καὶ ἡ φαντασία, οἷον διὰ τῆς μουσικῆς, ἐλαφρᾶς φιλολογίας, τέχνης καὶ ποιήσεως. Τοῦτο δεικνύει, ὅτι αἱ σκέψεις αἰτινῆς ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ μέτρου τῆς μορφώσεως τῆς γυναικός ἀγονταὶ ἐκ τῶν βαθέων προκαταλήψεων περὶ τοῦ γυναικείου χαρακτῆρος καὶ τῆς περιωρισμένης δῆθεν βιωτικῆς θέσεως τῆς γυναικός.

Ἐνεκα τούτου ἀνεπτύχθη εἰς τὴν γυναῖκα ἡ νοερά καὶ φαντασιώδης ζωὴ, ἧτις ὑψώνει τὴν νευροπάθειαν. Ἄν ἀντὶ τούτου εἶχεν υγιᾶ νοῦν καὶ δύναμιν σκέψεως, ἂν ἀντὶ τῆς ὑπερθετικότητος, φυσικὸν θάρρος καὶ σταθερότητα χαρακτῆρος, ἂν εἶχε καλλιέργηθῇ εἰς αὐτὴν ἡ αὐτενέργεια καὶ τὸ θάρρος τῆς γνώμης καὶ ἀντὶ τῶν καθαρῶς τυπικῶν καλαισθητικῶν γνώσεων, ἐφ' ὅσον ἔχει τοιαύτας, εἶχε γνώσεις περὶ τοῦ κόσμου, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων θὰ ἦτο καὶ αὐτὴ καὶ σὺν ταύτῃ ἡ οἰκογένεια καὶ ὀλέκλιχος ἡ κοινωνία εἰς κρείσσονα θέσιν. Πρὸς τούτοις δ' ὡς Δαμόκλειος σπάθη ἐπικρέμαται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς ὁ μετ' οὐ πολὺ χλευασμὸς τῆς κοινωνίας, διότι θὰ εἶναι πλέον γεροντοκόρη!

Ἀντιθέτως μέγα μέρος τοῦ ἀνδρικοῦ κόσμου θεωρεῖ τὸν γάμον ἀπὸ τῆς καθαρωτάτης ἐμπορικῆς ἀπόψεως συγγίζονται δὲ καὶ λογίζονται ἀκριβῶς ἀπο ὀλικῆς ἀπόψεως ὅλα τὰ προτερήματα καὶ ὑστερήματα.

Σήμερον τελεῖται ἡ ἐν τῷ γάμῳ τοκογλυφία μετὰ τοσαύτης ἀναιδείας, ὥστε ἡ συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένη κοινοτυπία περὶ τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου νὰ καθίσταται ἀληθῆς εἰρωνεία. Τοῦτο ὅμως ἐν μέρει δικαιολογεῖται, διότι εἰς οὐδεμίαν ἐποχὴν ἦτο τὸσον δύσκολον διὰ τὴν πλειοψηφίαν τῶν ἀνθρώπων νὰ φθάσῃ εἰς σημεῖον εὐπραγίας ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐπικρατούσας γενικῶς ἰδέας. Οὐδέποτε προσέηχε τὸσον ἡ τάσις πρὸς μεγαλοπρεπῆ βίον καὶ ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς.

Ὁ Γάμος θεωρεῖται σήμερον ὡς ἀπλὴ ἐμπορικὴ ἐπιχειρήσις, εἶναι καθαρῶς κατὰ συνθήκην δεσμὸς. Ἀπὸ τινος μάλιστα βλέπομεν εἰς τὰς Ἐφημερίδας τῆς πατρίδος μας, εἰς τὴν στήλην τῶν ἀγγελιῶν καὶ τὴν ἰδρυσιν γραφείου συνοικεσίων. Ὅστις νῦν εἶτε ἀνὴρ εἶτε γυνὴ δὲν εὐρίσκει εὐκόλως κατάλληλον γάμον ἐμπιστεύεται τὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας του εἰς τό, ὡς εἴρηται, Γραφεῖον δπερ ἀντὶ χρημάτων φροντίζει, ὅπως ἀλληλευρεθῶσιν δημοφρονεῖσαι ψυχαί.

Ὁ Γάμος εἶναι βᾶσις τῆς οἰκογενείας, εἶναι ἡ βᾶσις οὐ μόνον τῆς οἰκογενείας ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν εὐρεῖαν τοιαύτην, ὧν δὲ βᾶσις τῆς οἰκογενείας εἶναι καὶ τῆς κοινωνίας, διότι ἡ οἰκογένεια εἶναι ἡ βᾶσις καὶ τὸ στήριγμα τῆς κοινωνίας. Ἄρα ὁ γάμος εἶναι ἐν τὸν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κοινωνικῶν ζητημάτων.

Ὁ Γάμος παρ' ἡμῶν ἐθεωρεῖτο νομικὴ πράξις, ὁ δὲ ἠθικὸς χαρακτήρ τῆς ἐνώσεως τοῦ φύλου θεμέλιον τῆς ἀστικῆς καὶ θρησκευτικῆς κοινωνίας.

Ἡ σχέση τοῦ γάμου δὲν εἶναι ἀπλῶς προσωπικὴ, ἀλλ' οἰκογενειακὴ ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ εἰς τὴν σύστασιν συγγενικῶν δεσμῶν λ.χ. ἀδελφοί.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐθεώρει τὸν γάμον ἀναγκαῖον φυσικῶς καὶ ἠθικῶς.

Εἰς τοὺς Κρήτας ὁ γάμος ἦτο ὑποχρεωτικὸς ὡς ἐξάγεται ἐκ μαρτυρίας τοῦ Ἐφρόρου παρὰ Στράβωνι «γαμεῖν μὲν ἅμα πάντες ἀναγκάζονται οἱ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐκ τῆς τῶν παιδῶν ἀγέλης ἐκκριθέντες».

Κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους αἱ γυναῖκες ἐπωλοῦντο ἐν ᾧ μεταγενέστερον ἐπροικίζοντο.

Δὲν εἶναι γνωστὴ ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ, ἀλλὰ πρὸ τοῦ Σόλωνος ἤδη εἰσῆχθη ἡ προίκισις τῶν γυναικῶν.

Ὁ Γάμος ἐτελεῖτο διὰ θρησκευτικῆς τελετῆς καὶ θυσίας πρὸς τοὺς γαμηλίους θεοὺς (Δία, Ἥραν, Ἄρτεμιν, Ἀπόλλωνα, Πειθῶ). Ἄνευ τελετῆς γάμος ἐθεωρεῖτο παλλακία καὶ τὰ τέκνα σκότια.

Κατὰ τὸ ἰσχυρὸν δίκαιον ἂν τὸ τέκνον, εἶναι ἐνήλικον καὶ χειράφետον συνάπτει γάμον ἄνευ συναιδέσεως τοῦ πατρός. Τούναντιον τὸ ἐνήλικον δὲν δύναται νὰ συνάψῃ ἔγκυρον γάμον ἄνευ τῆς συναιδέσεως τούτου.

Ὁ Ἀστικὸς ἡμῶν Νόμος δὲν ἐθεώρησεν ὡς ἕρον ἀπαράιτητον τὴν συναίνεσιν τῆς μητρός, ὡς μὴ ἀσκούσης πατρικὴν ἐξουσίαν. Ἐξίωσεν ὅμως πρὸς ἀμφοτέρους τοῦ

γονείς την ευλάβειαν. Ἀλλά τὸ αἰσθημα τοῦτο παράγει μόνον ἠθικὴν ὑποχρέωσιν.

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ φαίνεται ἐκ συνηθείας ἐπὶ τῇ συνάψει τοῦ γάμου ἤρσεν ἐξ ευλαβείας ἢ ἀρχῆς τῆς συναινεσεως ἀμφοτέρων τῶν γονέων ἐν ἰσῆ μοίρᾳ τῆς γνώμης αὐτῶν τιθεμένης.

Ὁβτω βλέπομεν τὴν γυναῖκα, τὴν μητέρα, τὴν βασιλῖδα τοῦ οἴκου εὐρισκομένην ἐν μειονεκτικῇ θέσει ἔναντι τῶν τέκνων τῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θέσιν τοῦ ἀνδρός. Ἡ θέλησις τοῦ πατρὸς διὰ τὸ μέλλον τῶν κοινῶν τέκνων πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ θέλησις τῆς μητρὸς ἀδιάφορον τώρα ἂν ὁ πατὴρ εἶναι ἀνήθικος, ἀλκοολικός κλπ. καὶ ἐνθυμεῖται ὅτι εἶναι πατὴρ μόνον καὶ μόνον ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν πατρικὴν του, τὴν ἀνδρικήν του θέλησιν.

Πιθανὸν νὰ εἴπη τις, ὅτι ναι μὲν ἐν τῷ Νόμῳ ὀρίζεται οὕτω, δὲν συμβαίνει ὅμως καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι. Τὸ δέχομαι, πλὴν δι' ἐλαχίστας δυστυχῶς οἰκογενείας ἰσταμένας εἰς ὕψος διανοητικὸν καὶ ἠθικόν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ γυνὴ ὑποχωρεῖ κατὰ κανόνα.

Ἡ μήτηρ καλεῖται εἰς τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ τέκνου τῆς, ἂν ὁ πατὴρ ἀποδιώσῃ ἢ κηρύξῃ ἀφαντος ἢ ζῆ μὲν ἀλλ' ἔχει ἀπωλέσῃ τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν. Καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν, ὅτι, ἂν ὁ πατὴρ εἶναι ἀνήθικος, ἀλκοολικός κλπ. ἡ δυστυχὴς μήτηρ δὲν δύναται πάλιν νὰ ἐπιτροπεύσῃ τὸ τέκνον τῆς.

Ἡ στοργὴ τῆς μητρὸς φθάνει μέχρι θυσίας καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς τῆς καὶ ἐν τούτοις τὴν θέλησιν αὐτῆς ὁ νόμος τελείως παραγνωρίζει. Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἀγνοεῖ, ὅτι πολλοὶ τῶν κατεχόντων ἐπιζήλους κοινωνικὰς θέσεις σήμερον ἀφελουσι τοῦτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μητέρα των, ἥτις εἴτε πλούουσα εἴτε βράπτουσα, εἴτε ὑφαίνουσα καὶ πολλάκις στερουμένη καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀρτου ἐξοικονομεῖ τάπαιτούμενα πρὸς σπουδὴν τοῦ υἱοῦ τῆς, ὅστις ἄνευ αὐτῆς ἀφελύκτως σήμερον δὲν θὰ ἦτο ἱατρός, δικηγόρος, δικαστῆς κλπ. ἀλλὰ κοινὸς ἐργάτης.

Ἡ γυνὴ διευθύνει τὰ τοῦ οἴκου παρέχουσα ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὴν προσωπικὴν τῆς ἐργασίαν ὑπὸ τὴν ἐννοίαν, ὅτι ὑποχρεοῦται εἰς τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν δικαιούται ὡς συμβαίνει εἰς ἄλλα νεώτερα δίκαια. Καὶ ἐκεῖ ὅμως τὴν τυχόν διαφωνίαν τὴν λύει ὁ σύζυγος κατὰ κρίσιν εὐλογον, ἢ διαφορά ὅμως ἐγκτεται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐκεῖ δὲν δύναται ὁ σύζυγος νὰ τῆς ἀφαιρέσῃ τὸ δίκαιωμα «τὴν ἐξουσίαν τῶν κλειδιῶν» καὶ νὰ τὴν παραχωρήσῃ εἰς ἄλλον πρόσωπον λ.χ. τὴν μητέρα του, τὴν πενθερὰν ἢ τὴν ἀνεψιάν, ἐνῶ παρ' ἡμῶν ἀναγνωρίζει μόνον ὑποχρέωσιν ἀλλ' ὄχι καὶ δίκαιωμα εἰς τὴν γυναῖκα. Δύναται ὁ σύζυγος νὰ τῆς περιορίσῃ τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῆν, ἂν ὄχι καὶ νὰ τὴν ἀφαιρέσῃ τελείως. Λέγεται ὅτι τοῦτο πρόκειται νὰ διορθωθῇ διὰ τοῦ νέου κώδικος.

Κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον ἡ γυνὴ παντοῦ διατελεῖ ἐν μειονεκτικῇ ἔναντι τοῦ ἀνδρός θέσει, ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ κύριος πρὸς τὸν αὐτὴν ἀφείλει ὑπακοὴν μετὰ τὸν γάμον, τοῦτο ἄλλως τε λέγει καὶ ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς

στέψεως. Ἡ Ἑλβετία εἶναι ἡ πρώτη χώρα εἰς ἣν διεγράφη ἀπὸ εἰκοσαετίας περίπου ἀπὸ τὰς Ἐρησκειτικὰς διατυπώσεις ἡ ἐξουτελιστικὴ φράσις «ἡ γυνὴ νὰ φοδῆται τὸν ἀνδρα».

Ὁ ἀνὴρ ὡς ἀρχηγὸς καὶ ἀπόλυτος κύριος τῆς οἰκογενείας κανονίζει τὰς κοινωνικὰς σχέσεις οὐ μόνον τῶν τέκνων ἀλλὰ καὶ τῆς συζύγου, ἰδίᾳ δύναται νὰ ἐποπτεύῃ τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς, κατ' ἐξαιρέσειν τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀπορρήτου, καὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκφυγοῦσα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀποστολέως ἀνήκει πλέον εἰς τὸν παραλήπτην.

Περαιτέρω εἰς ὅλα τὰ δίκαια εἶχε καὶ τὸ δίκαιωμα τοῦ σωφρονισμοῦ ὁ σύζυγος «ἐξ ὅλοις ἢ μάλιστα τύπτειν αὐτὴν» κατὰ τὸν Ἰουστινιανόν, τὸ δίκαιωμα τοῦτο καθιέρωθη ὑπὸ τοῦ νεωτέρου νόμου περὶ διαζυγίου, ὅστις καὶ καθιέρωσεν ἰσοῦς λόγους διαζυγίου δι' ἀμφοτέρους τοὺς συζύγους ἐξαιρέσει τοῦ ἀρθρου 2, κατ' ὃ ἐν ὧ εἰς τὸ προσχέδιον εἶναι γεγραμμένον ὅτι: Ἐκάτερος τῶν συζύγων δύναται νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν διαζυγίου διὰ μοιχείαν τοῦ ἑτέρου» ἢ Βουλὴ τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσέθηκεν: «Ἄν, ὅμως λόγος διαζυγίου εἶναι μοιχεία τοῦ ἀνδρός, τὸ δικαστήριον δύναται καὶ ν' ἀπορρίψῃ τὴν ἀγωγὴν, ἂν συντρέχῃσι πρὸς τοῦτο σπουδαῖοι λόγοι». Ὡς ἐξῆς δὲ διακαίολογεῖται ἡ προσθήκη αὐτὴ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς. «Ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία καὶ ἡ Ἑλλησικὴ φυλὴ πάντοτε διακεκριμένην ἔσχε τὴν ἀντιλήψιν τῆς μεταξὺ τῶν συζύγων μοιχείας καὶ οὕτω διτηρήθη παρ' ἡμῶν ἀκεραία καὶ μέχρι σήμερον. Αἱ διαφοροὶ ἀποφάσεις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, πατριαρχείων καὶ συνόδων μ' ἔδωκεν αὐτῶν τὴν ἐλευθεριότητα δι' ἣς συνεπλήρουν ἐκάστοτε τὰ κενὰ τῆς Ἰουστινιανίου νομοθεσίας πάντοτε διετήρησαν τὴν ταιαύτην διάκρισιν καὶ πάνυ εὐλόγως (!!!) διότι οὕτω ἡ οἰκογένεια διατρέχει τὸν κίνδυνον τῆς νοθείας, οὕτε κατὰ τὴν ἀνεκαθεν σταθερῶς κρατήσασαν κοινωνικὴν ἀντιλήψιν διὰ τῆς μοιχείας τοῦ συζύγου διαρρήγνυται ἡ ἠθικὴ τῆς οἰκογενείας ὑπόστασις, ἐν ᾗ τοῦναντίον συμβαίνει διὰ τῆς μοιχείας τῆς συζύγου».

Διὰ τῆς προσθήκης ταύτης ἀντὶ νὰ ἐξυψωθῇ ἡ γυνὴ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἀνδρός τῆς ἀφηρέθη καὶ τὸ ἐλάχιστον δίκαιωμα, ὃ εἶχεν ἡ Ἑλληνίς ἀπὸ αἰώνων, διότι ἐν ᾗ μέχρι τοῦδε κατὰ τὸ γενικὸν δίκαιον καὶ ἡ παλλακεία καὶ ἡ μοιχεία τοῦ ἀνδρός μετ' ἐγγάμου, κατὰ δὲ τὸ Κρητικὸν δίκαιον ἡ μοιχεία τοῦ ἀνδρός ἀποτελοῦσιν ἀπόλυτον λόγον διαζυγίου, νῦν ἀντὶ νὰ βελτιωθῇ ἡ ἠθικὴ ὑπόστασις τοῦ γάμου διὰ τοῦ νέου νόμου μειοῦται.

Τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῇ ὡς εἴρηται ἐκθέσει τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ὅτι ἡ ἐκκλησία οὕτως ἐνόησε τὴν σχέσιν ἀνδρός καὶ γυναικὸς εἶναι ἀνακριβέστατον. Τοῦναντίον ἡ Ἐκκλησία πάντοτε ἐκόπτετο ὑπὲρ τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὸν ἐξ ἀφορμῆς τοῦ λόγου τούτου τοῦ διαζυγίου περίφημον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγον. «Ἄνδρες οἱ νομοθεταί, διὰ τοῦτο κατὰ γυναικῶν ἡ

νομοθεσία» Παιρομοία ἀντιλήψις διήκει διὰ τῶν σοφῶν περὶ διαζυγίου ἀποφάσεων τοῦ Δημητρίου Χωματιανοῦ, ἐνός ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἱεραρχῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. «Ὀὐκ ἐνὶ ἄρσεν ἢ θήλυ» γράφει εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν ὁ Παῦλος.

Ἡ ἔγγαμος γυνὴ δύναται νὰ συμβάλλῃται ἄνευ συναίσεως τοῦ ἀνδρός τῆς καὶ νὰ κερδαίνῃ δι' ἑαυτὴν τὸ πρῶτον τῆς ἐργασίας τῆς ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς τὴν ἠθικὴν φύσιν τῆς ἐγγάμου σχέσεως, οὕτε νὰ παραβλάπτῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς γυναικὸς, ὅπως προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ.

Ἄν ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς γυναικὸς παραδιάξεται τις τῶν ἀνωτέρω ὄρων ἢ μὲν σύμβασις εἶναι ἐγκυρος, δύναται ὅμως ὁ ἀνὴρ ἂν συντρέχῃσι καὶ οἱ λοιποὶ ὄροι τοῦ ἀρθρου 5 τοῦ Νόμου περὶ διαζυγίου νὰ ζητήσῃ διαζύγιον. Ἡ οἱ ἂν ἐπῆλθε τόσον ἰσχυρὸς κλονισμὸς εἰς τὴν σχέσιν τοῦ γάμου ὥστε βασιμῶς ἢ ἐξακολούθησι τῆς ἐγγάμου συμβιώσεως ν' ἀποδαίνῃ εἰς τοὺς συζύγους ἀφόρητος.

Κατὰ τὸν νόμον περὶ σωματείων δύναται ἡ ἔγγαμος γυνὴ ν' ἀποτελῇ μέλος σωματείου, ἂν δὲν ἀντιλέγῃ ὁ ἀνὴρ, ἐν ᾗ πρὶν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν πράξιν ταύτην μόνη. Ὡστε νῦν ἐναπόκειται εἰς τοὺς συζύγους νὰ ἐπιτρέψῃσι τὴν ἐγγραφὴν τῶν συζύγων τῶν εἰς ἐν αἰονόδηποτε ἀγαθοεργῶν ἔστω Σωματεῖον, ἐν ᾗ οἱ κύριοι δύναται νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς αἰονόδηποτε χαρτοπαικτικὴν λέσχην ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς συζύγου των.

Κατὰ τὸν Ἐμπορικὸν νόμον ἡ ἔγγαμος γυνὴ δὲν δύναται νὰ σκήσῃ τὴν ἐμπορίαν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Φαντάσθητε τώρα ἕνα σύζυγον δύστροπον καὶ κακὸν οἰκογενειάρχην, οὐδόλως φροντίζοντα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων του, μὴ ἐπιτρέποντα δὲ καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του νὰ ἐξασκήσῃ τὸ προχειρότερον ἐπάγγελμα τῆς ἐμπορίας καὶ διὰ τῶν κερδῶν τῆς νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν πολλάκις καὶ τὴν συντήρησιν τῶν τέκνων τῆς.

Διὰ τῆς ἐν ὀλίγοις ἀναπτύξεως τῆς θέσεως τῆς Ἑλληνίδος ἐν τῷ γάμῳ βλέπομεν τὴν μεγίστην ἀνισότητα ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῇ μικρᾷ αὐτῇ πατρὶδι καὶ πάντες γνωρίζομεν τὰ ἐκ ταύτης ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Μόνον διὰ τῆς τελείας ἰσότητος ἀγδρός τε καὶ γυναικὸς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μόνον τότε θὰ δυνηθῶμεν νὰ μορφώσωμεν πολίτας καλοὺς καὶ μεγάλην πατρίδα.

Μόνον τότε θὰ δοθῇ τὸ τέλειον πλήγμα κατὰ τοῦ ἀτομικισμοῦ, τοῦ ὀλετήρος τούτου παντὸς ἀγαθοῦ.

Μὴ λησμονεῖ ἡ Πατρις ἡμῶν ὅτι αὐτὸς ὁ Ρήγας Φεραῖος πρὸ 100 καὶ πλέον ἐτῶν, ὅτε συνέγραφε τὴν νέαν Πολιτικὴν Διοίκησιν ἤτοι ἠτοίμαζε τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς τότε ἀκόμη δοῦλης πατρίδος μας ἐκῆρυσσε τὴν ἰσότητα ὄλων τῶν Ἑλλήνων γράφων ἐν τῷ ἀρθρῳ 109.

«Ὅλοι οἱ Ἑλληνες εἶναι στρατιῶται ὅλοι πρέπει νὰ γυμνάζωνται εἰς τὰ ἄρματα καὶ νὰ βίχουν εἰς τὸ σημάδι, ὅλοι πρέπει νὰ μανθάνουν τὴν τακτικὴν ὡς καὶ αἱ Ἑλλη-

νίδες βαπτῶν μισράχια (δώρατα) εἰς τὸ χέρι, ἂν δὲν εἶναι ἐπιτήδεια εἰς τὸ τουφέκι».

(Διάλεξις γινομένη ἐκ μέρους τοῦ Συ.δέσμου Ἑλλήνων Ἐπιστημῶν τὴν 28 Μαρτίου ἔ. ἔ.).

MARIA ΔΙΟΝ. ΦΛΑΜΠΟΥΡΙΑΡΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Ο ΚΟΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

Πῶς ἐγγνώρισα τὸν Ψυχάρην. — Ἐνα μάθημά του στὸ Ἰνστιτοῦτο τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν. — Ἐπίσκεψις στὸ σπήλι του. — Δὲν ὀμιλεῖ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. — Αἱ νέαι ἐργασίαι.

ΠΑΡΙΣΙΟΙ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Ἰνστιτοῦτον τῶν ζωντανῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν δὸς Δίλλης ἀρ. 2., εἰδάσκει ὁ Ψυχάρης τὴν Νεοελληνικὴν τρεῖς φορές τὴν ἑβδομάδα.

Πολλαπλοῦν ἐνδιαφέρον με παρεκίνησε εἰς τὸ νὰ κάμω τὴν γνωριμίαν τοῦ κ. Ψυχάρη, ὑπὸ τὸν ὄρον τοῦ incognito. Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἔκπρὸς τὰ εὐκολώτερα καὶ δὲν θὰ εἶχε κανεὶς πρᾶ νὰ παρακολουθήσῃ ὡς ἀκρατῆς ἕνα μάθημά του. Ἐπὶ τέλους τί εἶναι ὁ Ψυχάρης; Τὸ ὄνομα αὐτὸ πρὸς τὸ ὅποιον τόσοι λιβανωτοὶ καὶ τόσοι λιβελλοὶ ἐξηκοντίσθησαν, τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ὅποιον διὰ τοὺς μὲν ὑπῆρξε σύμβουλον, διὰ τοὺς δὲ κατάρα, τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ὅποιον προσκάλεσε συζητήσεως παντὸς εἶδους εἰς τὸν τύπον, εἰς τὴν Βουλὴν, εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, εἰς τὴν φιλολογοίαν, διὰ τὸ ὅποιον καὶ αἶμα ἐχύθη οὐχὶ ἀπαξ, ἀνήκει εἰς ἕνα ἄνθρωπον ὁ ὅποιος εἰς τὸ πνεῦμα τῆς μεγάλης πλειονότητος παραμένει ἄγνωστος ἢ θρυλικὸς καὶ ὀλίγοι ξέροντες ἂν ζῆ ἢ ὄχι, ἂν ἀνήκει στὸν αἰῶνά μας ἢ σὲ προγενέστερον.

Αἱ πρῶται ἀναμνήσεις μου μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ψυχάρη, ἀναμνήσεις παιδικαί, εὐρίσκονται ἀκόμη συνυφασμένοι μετὰ τὸν ἦχον ἀργυρῶν — τῆς μακαρίας ἐποχῆς ρουβλίων καὶ μετὰ τὴν λέξιν «μυλλιαρός». Ὅταν ἀργότερα αἱ ἐντυπώσεις αὐταὶ διελύθησαν εἰς τὸ φῶς τῆς πραγματικότητος, ὅταν μ' ἐνδιαφέρον ἤρχισα νὰ μελετῶ τὸ ἔργον τοῦ Ψυχάρη — τόμοι πολλοί, ἀγνωστοὶ εἰς τοὺς περισσοτέρους — καὶ τὰ ἀρθρα του, ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν, πολλὰς φορές, στὸν «Νουμά» καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφήν Ψυχάρη, χωρὶς ὄνομα, μετὰ κεφαλαία γράμματα καὶ μεγάλα στοιχεία, ἐμόρφωσα νέαν γνώμην. Ἐφαντάσθη ἕνα μέγαλον «μαίτρ» τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἀγνωστον εἰς τὸ πολὺ κοινόν παρ' ὅλον ὅτι χρησιμοποίησεν τὴν γλῶσσαν τοῦ πολλοῦ κοινοῦ, ἐπαναστάτην εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὑπὸ ἐξέλιξιν γλώσσης, ἰδιότροπον, ἐγωιστήν, ὑπερβολικὸν ὡς ἄτομον. Τὰ ἔργα του, τῶν ὀποίων δὲν μοῦ διέφυγε ἡ ἀξία, μοῦ ἀφησαν πάντα τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀκανθώδους ἀναγνώσεως.

Ἡ τρίτη περίοδος τῶν ἐντυπώσεών μου ἐπὶ τοῦ Ψυ-

χάρη, ή και όριστικώτερα, έπρόκειτο να μορφωθή τώρα, δεδομένου ότι θα εγνώριζα τον θρυλλικοσυμβολικόν άνθρωπον εκ του πλησίον.

Αλλά ποτέ δεν πρέπει να λησμονή κανείς εκείνο που ο Τάκιτος διατυπώνει εις τὰ «Χρονικά» του: 'Η απόστασις αυξάνει την μαγγανείαν των πραγμάτων.

* *

Ένα Σάββατο απόγευμα εγύριζα το πόμολο της αίθουσής όπου ο Ψυχάρης έδίδασκε. Είχα την άδικαιολόγητον προκατάληψιν ότι πίσω από την κλεισμένην πόρταν θ' αντίκριζα ένα άμφιθέατρον πλήρες νεαρών φιλόλογων παρακολοθούντων την διδασκαλίαν γέροντος μαλλιάρου, με την κυρίαν σημασίαν της λέξεως.

Η πραγματικότης όμως υπήρξεν έντελώς αντίθετος. Έν πρώτοις το άμφιθέατρον δεν ήτο μεστόν άλλ' άπηρτίζετο από ευαριθμοτάτους—πέντε άκροατάς, και εκ δευτέρου ο κ. Ψυχάρης δεν είναι μαλλιάρος αλλά... φαλακρός.

Η είσοδος μου εις τόσο «οικογενειακόν» περιβάλλον έγινε φυσικά αισθητή και ο «μαίτρ» με παρηκολούθει με έξεταστικόν βλέμμα. Έν τούτοις ή διδασκαλία έσυνεχίσθη. Έλεγε εκείνην την ώραν ο Ψυχάρης τί σημαίνει σὺ κ ο ν και ότι εκ του σύκου παρήχθη τὸ σ υ κ ω τ ὶ ο ν—πράγμα όμοιάζον με σύκον παραγεμιστόν και έξ αυτού τὸ σ υ κ ὶ ο ν τὸ κακῶς γραφόμενον με ήτα και δμικρον και σημαίνον το εις την αρχαίαν έλληνικήν, ήπαρ. Το τέλος της ώρας αυτής εξηγήσεως, εις γλώσσαν Γαλλικήν, έπηκολούθησε έρωτητήριον, πάντοτε εις Γαλλικήν, περι της ταυτότητός μου. Διετήρησα τὸ ίνκόγνωτο μέχρι τελευταίας στιγμής άλλ' υπό τὰς επανειλημμένας έρωτήσεις άπεκαλύφθη, πράγμα το όποιον με εισηγήσα εις τὸν οικογενειακόν κύκλον και με έδωσε τὸ δικαίωμα να λάβω μέρος εις την συζήτησιν.

Ο Ψυχάρης διδάσκων την όρθήν Νεοελληνικήν γλώσσαν και την εξέλιξιν της έχει ύφος άφηγηματικόν, παρεμβάλων διηγήσεις και ανέκδοτα εις την διδασκαλίαν του, συζητών και χαριεντιζόμενος με τὸς μαθητάς του.

Εις τὸ τέλος του μαθήματος έκαμα την εκ του πλησίον γνωριμίαν του κ. Ψυχάρη. Μου έκαμε την κολακευτικήν παρέκδοσιν ότι δεν του ήτο άγνωστον τὸ όνομά μου και την έτι κολακευτικώτεραν πρόσκλησιν στο σπήτι του όπου δέχεται κάθε Τρίτη.

Έν τῇ μεταξύ νέα έπιθυμία ζωηρά μου εγεννήθη. 'Ηθελα ν' άκούσω τὸν «μαίτρ» αυτόν της ζωντανής Έλληνικής γλώσσης να μιλή Έλληνικά. 'Η έπιθυμία μου όμως αὐτή έμεινε άπραγματοποίητος μέχρι της τελευταίας στιγμής διότι και ή συνομιλία μας διεξήχθη εις την γλώσσαν του Βολταίρου. Έτσι έπεφυλάχθη δια την έπίσκεψιν της Τρίτης. Άπεχαιρέτησα τὸν κ. Ψυχάρην ο όποιος εξήλθε του Ίνστιτούτου συνοδευόμενος υπό τῶν

μαθητῶν του τὸς όποιους άπεχαιρέτησα δια χειραφίας εις την παραπάνω γωνίαν.

* *

Κατόπιν της προηγηθείσης προσκλήσεως έπεσκέφθη, μιὰ Τρίτη τὸν κ. Ψυχάρη στο σπήτι του, 4 ὁδὸς Honoré-Chevalier. Ο «μαίτρ» τὸν όποιον περιβάλλει ή άνοισσα συγγένεια με τὸν Renan και ή κατιοῦσα συγγένεια με τὸν Anatole France μ' έδέχθη εγχαρδίως δια της προσφωνήσεως τοῦ «cher ami», εις τὸ κομφώτατα έπιπλωμένον σπουδαστήριόν του.

Όμιλητής ευφραδής, με ύφος μάλλον Ανατολίτικο και πολὺ ευχάριστος ο κ. Ψυχάρης, μου εκράτησε μίαν, πολὺ τιμητικήν για μένα δίωρον συνομιλίαν. Μιλήσαμε για διάφορα πράγματα. Έχοντας ως σημειον εκκινήσεως την γλώσσαν επεξετάθημεν εις τὸ ζήτημα τοῦ θεάτρου και της θρησκείας, τοῦ καθολικισμοῦ και τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ, της γραμματικῆς τοῦ Φιλήντα και τοῦ ξεπεσμοῦ τοῦ «Νουμ» και άλλα πολλά.

Τὸ νεώτερον τὸ όποιον άπεκόμισα εκ της συνομιλίας μου αὐτῆς είναι ότι ο κ. Ψυχάρης ετοιμάζει δύο έργασίας, ήτοι, μελέτην επί τοῦ Renan και ιστορίαν της Νεοελληνικής γλώσσης. Την πρώτην Γαλλιστί και την δευτέραν Έλληνιστί.

Όσον άφορᾷ τὰς έντυπώσεις μου επί τῶν ψυχαραϊκῶν θεωριῶν, αὐταί είναι ότι: ο κ. Ψυχάρης, γνώστης της Έλληνικής γλωσσολογίας και βαθὺς μελετητής της εξέλιξείας της, πολύτιμον έθνικόν επιστημονικόν κεφάλαιον είναι τὸ ζήτημα αὐτό, είναι έν τούτοις άπόλυτος εις μερικά σημεία, υπερβολικός με την έπιβολήν του veto. 'Η συμπεριφορά αὐτῆ τῶν άκρων είναι εκείνη ή όποία ζημιώνει τὸν σκοπόν του. Αλλά κάθε έλάττωμα έχει και τὰ προτερήματά του. Και ως προτέρημα της μεθόδου αὐτῆ θεωροῦμεν την έπίδρασιν την όποίαν εξήσκησης επί της σύμμερον έπιστήμης γραφομένης Έλληνικής γλώσσης, ή επανάστασις τοῦ Ψυχάρη και οί μακροί του έγώνες.

Αλλά πὸς μιλεῖ ο κ. Ψυχάρης τὰ Έλληνικά;

Είμαι υποχρεωμένος να δηλώσω την άγνοιάν μου, διότι και ή επί δίωρον συνομιλία μας αὐτή, διεξήχθη εις Γαλλικήν γλώσσαν. Ο Ψυχάρης λοιπόν δεν μιλεῖ ποτέ του Έλληνικά. Αλλά κερθὸς ο ίδιος μου εἶπε ή Έλληνική δεν υπήρξεν ή μητρική του γλώσσα. Γεννηθεὶς και ανατραφεὶς εις Ρωσσίαν, ώμιλοῦσε με την οικογένειάν του πάντοτε Γαλλικά, άργότερα δὲ αἱ σπουδαί του, αἱ συγγένειά του, ή ζωή του τοῦ επέβαλλον όριστικῶς την γλώσσαν αὐτήν. Τὰ Έλληνικά έμαθε, κατά την ιδίαν του πάντοτε όμολογίαν, στην Πόλη, από της δουλες τοῦ σπιτιοῦ του. Το γεγονός αὐτό δεν μειώνει καθόλου την αξίαν τῶν γνώσεών του επί της Έλληνικής γλώσσης δεδομένου ότι αὐτή όμιλεῖται καλλίτερα και επιστημονικώτερα από τὸς ξένους γλωσσολόγους παρὰ από τὸς Αθηναίους λογίους.

Από της λίγης λέξεως και φράσεως Έλληνικῆς της

ΤΑΣΟΣ Πράγματι, εγὼ είχα άλλες ιδέες, που αν της είχα και σήμερα θάπρεπε κάποιος από τὸς δυό μας να δόβαινε από τή μέση. Αλλά σουπα είδα την αλήθεια, είδα τὸ φῶς.

ANNA Μιλάτε για φῶς, ενώ εγὼ είμαι βουτημένη στο σκοτάδι; (Σάν τραλλή.) Ποιό εἶνε τὸ φῶς; Αὐτὰ τὰ λόγια που λέτε εἶνε άπίστευτα. Εγὼ είμαι κορίτσι και σεῖς άνδρες και πρέπει να φερθῆτε άλλοιῶτικα στο αδύνατο μέρος.

ΒΑΓ. (Στὸν Τάσο) Βλέπεις λοιπόν; (Στὴν Άννα) Μὰ δεν σου είπα τὸσες φορές, βρε κορίτσι μου, πὸς δεν υπάρχει αδύνατο μέρος; Ο άντρας και ή γυναίκα εἶνε ένα πράγμα.

ANNA (Στὸν Τάσο) Δεν μου λες Τάσο; Σὲ δηλητηριάσανε εκεί που ήσουν; Σου γυρίσανε εἶτσι εύκολα τὸ μυαλό, ὡστε ν' άφίνης εἶτσι την αδελφή σου στο έλεος τοῦ Θεοῦ;

ΤΑΣΟΣ Ένοια σου δεν είσαι στο έλεος τοῦ Θεοῦ. Εἶσαι στο έλεος τοῦ αὐτοῦ σου.

ANNA Εἶνε σωστὸ αὐτὸ που μουκανε αὐτὸς εκεί;

ΤΑΣΟΣ Σωστό!... Τι θὰ πῆ σωστό;... Σωστό, βέβαια δεν εἶνε, αλλά μήπως φταῖει αὐτὸς μόνο; Έσὺ τάχα δεν φταῖς; Ο,τι εἶγινε, εἶγινε και από τὸς δυό σας.

ANNA Μ' άφίνεις λοιπόν μονάχη;

ΤΑΣΟΣ (Με περίλυπο ύφος πάντοτε) Δεν μπορῶ πια να κάνω τίποτα. 'Η πρέπει να γίνω ο παληός ο Τάσος και να πάω στη Παλιὰ Στρατῶνα ή...

ANNA (Διακόπτει)... Να άφίσης την αδελφή σου ρεζιλεμένη... Έτσι δεν εἶνε;... (ο Τάσος δεν μιλάει) Μπράβο σου και σένα. Αὐτὸ περίμενα κι' από σένα, εἶσένα που είχα σιτηρίξει όλες της ελπίδες μου, που ή μάνα μας με έμπιστεύτηκε σε σένα.

ΤΑΣΟΣ Πάψε μὴ μὴ αναστατώνεις!... (Ρίχνει της σκέψεις του πίσω) Έλα ἄς εἶνε. Θα πάω τώρα να κάνω κάτι παραγγελίες που μουχουν δώσει και... που είσαι; Σὲ καμμιὰ ὦρα θὰ είμαι στο σπήτι. Τ' άκουσες; (Η Άννα βυθισμένη οὐ σκέψεις δεν άκούει, τᾶχει σχεδὸν χαμένα) Έἶ εἶσένα μιλάω! Σὲ καμμιὰ ὦρα θὰ είμαι στο σπήτι. (Στὸν Βαγγέλη, με ύφος περίλυπο, αδιάφορο, πικρὸ και χωρὶς να τοῦ δώσει τὸ χέρι) Γειά του. (Κάνει να φύγει, ή Άννα τὸν παρακολουθεῖ με άγωνία και σάν φτάση κοντὰ στην πόρτα).

ANNA Τάσο!... που πᾶς;... που μ' άφίνεις;

ΤΑΣΟΣ Όρθρω στο σπήτι.

ANNA Τάσο... να με κλαῖς από σήμερα. (ο Τάσος κάμνει κάποια κίνηση και φεύγει).

ΒΑΓ. (Ευχαριστημένος). Πάει κι' αὐτό... τὰ είδες λοιπόν που έχω δίκη; τᾶδες που δὲ με πιστεύεις;... νάτα τώρα... (Πλησιάζει προς την θύρα τοῦ βάθους και στους εργάτες) Άίντε,ρὲ σεῖς σχολάστε. Μεσημέριασε. (Οί εργάτες παύουν την δουλειά τους, φοροῦν τὰ σακκάκια και της ρεμπούλικες και φεύγουν και οί τρεῖς στη σειρά. Στη σκηνή σιωπὴ και σάν φύγουν) Αὐτὰ εἶνε καμμιὰ φορά τὰ

αναπάντεχα... (Πάει στο πάγκο του και κόβει φόντια) Έπι τέλους θὰ ήσυχάσω, κι' εγὼ βρε αδερφέ από σένα. Κάθε μέρα μουμουρα και γκρίνια. Κάθε μέρα κουτσομπολιά με την τσαγκαροδευτέρα και με τὸς εργάτες μου. Νισάφι. Τώρα θὰ ίδης τι ὠραία που θὰ πάμε.

ANNA Που;

ΒΑΓ. Στη δουληά μας. Όλα μέλι γάλα.

ANNA (Τὸν κοιτάζει άγρια, βλοσυρά, σατανικά. Σηκώνεται άσργά και τὸν πλησιάζει). Δεν μου λες; Για ποιὸν πήρες τὸν εαυτό σου και για ποιάν πήρες και μένα; Αν είχα σκοπὸ να γίνω μιὰ γυναίκα τοῦ δρόμου, δεν θὰ καθόμουνα να με τρώη ή μηχανή.

ΒΑΓ. Τι δουληά σου κάνεις.

ANNA Ναί, αλλά τώρα εἶσαι κι' ο αδελφός μου, με στέλνετε να κάνω άλλη δουλειά, αλλά αὐτὴ τὴ δουλειά, εγὼ δεν την κάνω και οὔτε θὰ την κάνω.

ΒΑΓ. Δεν καταλαβαίνω γρῶ.

ANNA Αὐτ' τὰ άστεία πια και δεν περνάνε. Άσε της υποκρισίας κατά μέρος. Με άπάτησες τὸ παραδέχεσαι;

ΒΑΓ. Όχι.

ANNA Μου πήρες εκείνο που θὰ μου ζητήση ο αυριανός άντρας μου. Τὸ παραδέχεσαι;

ΒΑΓ. Αν εἶνε κουτὸς θὰ σου τὸ ζητήση. (Ψάχνει να βρῆ κάτι πεισιὰ και δεν τὰ βρίσκει) Μὰ που εἶνε τὸ άπάνω ταίρι τουτουνοῦ εἶδῶ;

ANNA Καλά. Παραδέχεσαι πὸς έξω από δσα μου είπες όταν μ' άγάπαγες, από δσα μου είπες σήμερα...

ΒΑΓ. (Όλο ψάχνει) Έἶ τι;

ANNA Έξω από δσα μουίπες σήμερα...

ΒΑΓ. Ποιά;

ANNA Νά, την ελευθερία στης γυναίκες και την ελευθερία τοῦ καθενός μας.

ΒΑΓ. Έ!

ANNA Έξω ακόμα από δσα μουίπε ο αδερφός μου σήμερα, παραδέχεσαι λέω, πὸς μου υποσθήθηκες, πὸς μουδωσες τὸ λόγο σου να με στεφανωθῆς;

ΒΑΓΓ. Μὰ τί εἶγινε τὸ ταίρι αὐτουνοῦ, να παρ' ο διάβολος!

ANNA Λέγε παραδέχεσαι; Παραδέχεσαι πὸς εἶσαι σάν άνδρας που είσαι και σάν μαγαζι που έχεις, έχεις και κάτι που πιτεῦεις μέσα σου. Θεὸ δεν έχεις; Ίερὸ και δσιο δεν έχεις; Υποχρέωσι καμμιὰ σε μένα δεν έχεις; Πάει καλά. Μὰ όμως τιμὴ δεν έχεις; Ζαλισμένη άπ' τὰ φιλήματά σου εκείνο τὸ βράδυ στο δωμάτιό σου, σου ζήτησα πριν σου παραδοθῶ να μου δώσης τὸ λόγο της τιμῆς σου, πὸς θὰ μ' εἵπαρνες γυναίκα σου. Και μου τὸν έδωσες και σάν τίμιος άντρας θάπρεπε να κρατήσης τὸ λόγο σου, αφού τίποτ' άλλο δεν έχεις. Σ' άρωπάω, λοιπόν, να μου πῆς καθιρά. Παραδέχεσαι πὸς μουδωσες τὸ λόγο σου;

ΒΑΓΓ. Πὸς σουδωσα τὸ λόγο μου;

ANNA Ναί.

Φυσικά ὁ Μιχαλάκης ὑπῆκουσε. Μονάχα δὲν τὴν ἔχε-
σε. Πολὺ συχνὰ πρὶν νυχτώσει, τὸ ξανθὸ ροζ προσωπά-
κι ἔρχεται νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ.

Ἄλλὰ ποτὲ δὲν ἦρθε σάν σήμερα μὲ τὰ περίεργα αὐ-
τὰ μάτια ποὺ εἰσδύουν ὡς τὴ ψυχὴ τοῦ Μιχαλάκη.

Γιατί;

Ἴσως γι' αὐτό. Χθὲς ἦτο ἡ ἐπέτειος τοῦ Βασιληᾶ
Βόγη. Ἐγινε τελετὴ ὅπως κάθε χρόνο. Κι' ἔπειτα ὁ Μι-
χαλάκης συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ θεῖον Παῦλο, ἀπὸ τὸν
κόμητα Μιρσκίνα ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς ἐπεσκέφθη ἐπι-
σήμως τὸ βασιλικὸ τάφο.

Οἱ Βασιλεῖς τῆς Πανονίας εἶνε θαμμένοι σ' ἓνα εἶδος
κατακόμβης ποὺ εἶνε κάτω ἀπὸ τὴ Μητρόπολη. Οἱ τάφοι
εἶνε στὴ γραμμὴ ὁ ἓνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον σάν σωροὶ
ἀπὸ χαλίκια στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου ὅταν πρόκειται νὰ
τοὺς λιθοστρώσουν. Δίπλα σὲ κάθε βασιλεῖα ἡ γυναῖκα
τοῦ εἶνε χωμένη σ' ἓνα τοῦ μικροῦ μνήμα. Ὁ Στέφανος
ὁ ΙΙΙ ποὺ παντρεύτηκε δυὸ φορές εἶνε ἀνάμεσα στῆς δυὸ
γυναῖκες του.

Λοιπὸν ὁ τελευταῖος τάφος, τοῦ Βόγη στέγεται μόνος
του, καινούργιος ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ χρυσὰ γράμματα.
Τίποτε δὲ δίνει ὅτι ἡ σύζυγός του ἀναπαύεται κοντὰ του,
ὅπου θὰ ἔπρεπε μιὰ μέρα νὰ ἀναπαυθῆ ὅπως ἡ ἄλλες
βασιλίσσες.

Ἀκόμη τὸ περασμένο χρόνο ὁ Μιχαλάκης εἶχε ἀναζη-
τήσει ἀνάμεσα στοὺς τάφους τὸ ὄνομα τῆς μαμᾶς του.
Ἐφέτος, εἶνε βέβαιος ὅτι δὲν ὑπάρχει πονθενά.

Γιατί τάχα; Καὶ γιατί δὲν ὑπάρχει καμμιά φωτογρα-
φία τῆς κρεμασμένης στὸ παλάτι; Ἄλλοτε ὁ Μιχαλάκης
θυμᾶται καλά, ὑπῆρχον δυὸ: ἡ μιὰ στὸ Γαλλικὸ σαλόνι,
κι' ἡ ἄλλη στὸ μπλε μπουντουάρ. Κι' ἡ μιὰ κι' ἡ ἄλλη
ἐξαφανίστηκαν. Καὶ παρὰ τίς ἐρευνῆς του ὁ Μιχαλάκης
δὲν ξαναβρῆκε ποτὲ σὲ κανένα ἀπ' τὰ συρτάρια του τὸ χρυ-
σὸ μενταγιὸν ποὺ ἀγαποῦσε τόσο ὅπου μιὰ μικρογραφία
παρίστανε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νέας γυναῖκας. Ὅταν
ρώτησε γι' αὐτὸ μιὰ φορά, τοῦ ἀπήντησαν ὅτι χάθηκε.

Τὶ θέλουν νὰ ποῦν ὅλα αὐτά; Κάτι χρυσὰ ἀπότομα ἀ-
πόψε στὴν καρδιὰ τοῦ Μιχαλάκη. Ἡ ἀναμνήσεις του πι-
έζονται. Χωρὶς ἀμφιβολία γύρω του πολλὰ πράγματα εἶνε
σκοτεινά. Καὶ συμβαίνει συχνὰ νὰ ζοῦμε ἀνά-
μεσα σ' αὐτά. Ἄλλὰ ξαφνικά πῆρε τὴν ἀπόφασί του, σαυ-
τὸ τοῦλάχιστο, πρέπει νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθεια. Καὶ τὸ κά-
τω κάτω εἶνε ὁ βασιλεῖς.

Μὲ τὸ μικρὸ σουγιάδακι του ὁ Μιχαλάκης κόβει κομ-
ματάκια ἓνα χάρακα μὲ μικρὰ χτυπήματα. Τὰ ροκανίδια
πετοῦν. Στέκεται καὶ κυττᾶ τὴ Βαρβάρα.

— Βαρβάρα.

Τὸ στρογγυλὸ πρόσωπο γυρίζει πρὸς αὐτόν.

— Τὶ εἶναι λοιπὸν χρυσὸ μου;

Ὁ Μιχαλάκης τὴν ἐξετάζει προσεκτικά. Ἡ Βαρβάρα
ἀγαπᾷ τὸ Μιχαλάκη μ' ὅλη τῆς τῆς καρδιά. Ἄλλὰ ἔξερει
νὰ λέγῃ ψέμματα μὲ ἓνα τρόπο ἀξιοθαύμαστο. Ὅλος ὁ
κόσμος λείπει ψέμματα. Εἶνε ἀναπόφευκτο. Κι' ὁ Μιχαλά-
κης δὲν τῆς κακιάγει γι' αὐτό. Μόνον ἀπόψε πρέπει ἀπο-
λύτως νὰ μάθῃ.

Πῶς νὰ κάνῃ;

Ἡ ἥσυχη φωνὴ ξανακούεται.

— Τὶ θέλεις, ἀγάπη μου;

Ὁ Μιχαλάκης ἀπαντᾷ, σκεπτικός.

— Θὰ ἤθελα νὰ σ' ἐρωτήσω κάτι.

Καὶ προσθέτει σάν νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ του:

— Ἄλλὰ σκέπτομαι ὅτι δὲν θὰ μοῦ πῆς τὴν ἀλή-
θεια.

Ἡ Βαρβάρα φωνάζει. Παναγία μου! Πῶς τοῦ κατέ-
βηκε τέτοια ἰδέα τοῦ μικροῦ τῆς! Νὰ πιστεῦθῃ ὅτι ἡ Βαρ-
βάρα δὲ θάλεγε τὴν ἀλήθεια, ἡ Βαρβάρα του ποὺ τὸν ἀ-
γαπᾷ τόσο!

Ἄλλὰ ὁ Μιχαλάκης κουνᾷ τὸ κεφάλι του. Ὅχι δὲν
τὸν ἀγαπᾷ τόσο ὅσο λείει. Καὶ ἀπόδειξις εἶνε, ὅτι, ἂν τὴ
ρωτοῦσε αὐτὸ ποὺ σκέπτεται, θὰ ἀρνιόταν.

Ἡ Βαρβάρα ἐνώνει τὰ χέρια. Τὰ μάτια τῆς γεμίζουν
δάκρυα. Τρελλάθηκε τὸ μικρὸ τῆς. Ἄς τῆς ζητήσῃ ὅ,τι
θέλει, τὸ φεγγάρι, καὶ θὰ δῆ. Μόνον—ἡ λύπη τῆς Βαρβά-
ρας ξεσπᾷ—μόνον νὰ μὴν εἶνε σοκολάτα. Ἦταν πολὺ ἀρ-
ρωστος τὴν περασμένη βδομάδα. Ἡ Βαρβάρα δὲν μπο-
ρεῖ νὰ τοῦ δώσῃ πιά.

Ὁ Μιχαλάκης τὴν κυττᾶει προσεκτικῶς. Φαινομενι-
κὰ ἡ Βαρβάρα εἶνε πολὺ συγκινημένη. Θὰ τὸ πῆ τὸ ψέμμα
μὲ λιγότερη τέχνη Ἴσως νὰ μπορέσῃ νὰ τὴν τσακώσῃ. Ξα-
ναλέει μὲ ἀργὴ φωνή:

— Δὲ νομίζω, Βαρβάρα, πῶς μ' ἀγαπᾷς τόσο πολὺ. Ἐν-
τούτοις θὰ ἰδῶ. Θὰ σοῦ κάνω μιὰ ἐρώτησι. Ἄν μοῦ πῆς
τὴν ἀλήθεια ἴσως νὰ πιστέψω.

Καὶ ξαφνικά πλησιάζει τὸ πρόσωπό του κοντὰ τῆς.
Εἶνε κατασκότεινα σχεδόν.

Ἐρωτᾷ καρφώνοντις τὰ μάτια του στὰ δικὰ τῆς!

— Βαρβάρα ποὺ εἶνε ἡ μαμά μου;

Ἡ χονδρὴ γυναῖκα ξεπετιέται κάνει ἓνα κίνημα πρὸς
τὰ ὀπίσω. Μουρμουρίζει δυὸ τρεῖς συλλαβές. Ἄλλὰ ἀμέ-
σως συνέχεται... Ἄλλοίμονο τὸ μικρὸ τῆς τὸ ξέρει κα-
λά... Ἡ μαμά του ἔχει πεθάνῃ. Τὸ σῶμα τῆς εἶνε θαμ-
μένο. Καὶ ἡ ψυχὴ τῆς εἶνε στὸν οὐρανὸ μὲ τοὺς τρισεν-
τυχιμένους.

Ὁ Μιχαλάκης ἐπανολαμβάνει μὲ μιὰ φωνὴ χωρὶς χρω-
ματισμό, σάν μηχανικῆ:

— Τὸ σῶμα τῆς εἶχε ταφῆ... Σάν καὶ τᾶλλα.

Ἄλλὰ ναι, βεβαιότατα. Ἡ Βαρβάρα μιλά πολὺ. Εἶ-
νε ἡ κοινὴ τύχη. Ὁ Μιχαλάκης τὸ ξέρει καλά. Ὅλοι οἱ
βασιλιάδες καὶ ἡ βασίλισσες πεθαίνουν σάν τοὺς ἄλλους.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ θάνατό τους ἀναπαύονται μέσα εἰς
τὴν ἀγάπην τῶν λαῶν τους, μέσα στὴ μεγάλη κατα-
κόμβη.

Ἄλλὰ ξαφνικά ὁ Μιχαλάκης σηκώνεται. Δίπλα στὸ
τραπέζι, παίρνει τὸ δοχεῖο ποὺ εἶχε μέσα τὸ γάλα τοῦ ἀ-
πογευματινοῦ του καὶ τὸ σπάζει στὸ παρκέτο. Ἐπειτα
λέγει μὲ μιὰ τραγεῖα φωνή.

— Ἦξερα καλά ὅτι δὲν μ' ἀγαποῦσε κι' ὅτι δὲν ἤ-
σων παρὰ ψεύτρα. Ἡ μαμά μου δὲν εἶνε θαμμένη μα-
ζὺ μὲ τοὺς ἄλλους. Σώπαινε τὸ ξέρω ἀφοῦ τὸ εἶδα.

Καὶ πρὶν ἡ Βαρβάρα, σαστισμένη βρῆ κανένα λόγο,
προσθίει.

— Αὐριο θὰ πῶ στὸν γιαντὸν Ζακλόβ ὅτι μουῦδωσες σο-
κολάτα καὶ θὰ σὲ διώξουνε.

— Δὲν θὰ τὸ κάνῃς αὐτό!

— Θὰ τὸ κάνω θὰ ἰδῆς. Τεντώνει τὸ χέρι:

— Ὁρκίζομαι στὰ ἅγια Βιβλία ὅτι ἡ Βαρβάρα μὲ ὑπο-
χρέωσε νὰ φάω σοκολάτα. Μήπως νομίζεις ὅτι δὲ θὰ ξέ-
ρω νὰ πῶ ψέμματα κι' ἐγώ;

Ἡ Βαρβάρα τρέμει ὀλόκληρη. Ὁ Μιχαλάκης τῆς εἶ-
νει ἀλήθεια ὁ Μιχαλάκης τῆς ποὺ μιᾶ ἔτσι; Τὸν κυττᾶ-
ζει μὲ κατάπληξη. Θάλεγε κανεὶς ὅτι τὰ πράσινα μάτια
του, γυαλίζουν στὸ σκοτάδι. Διακρίνει κανεὶς τὴν ἀρρα-
κτικὴ μύτη τοῦ ἀετοῦ καὶ τὸ ἀπαίσιο πηγούνη τῶν Και-
νόφ. Εἶνε ἀπὸ τὴ φυλὴ ἐκείνων ποὺ μπροστά τους ἀπὸ
αἰῶνες τώρα, ὅ,τι ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὸ τὸν τόπο ἐγνα-
τισε μὲ τὸ μέτωπο στὸ χῶμα. Ψυχρὸς ὁ Μιχαλάκης δη-
λώνει:

— Δὲ θέλω νᾶχω κοντὰ μου μιὰ μεγάλη ψεύτρα ποὺ
δὲ μ' ἀγαπᾷ...

Καὶ κάνει ἓνα βῆμα γιὰ νὰ φύγῃ.

Αὐτὸ εἶναι πολὺ. Ἡ Βαρβάρα πάει νὰ τρελλαθῆ.
Πέφτει στὰ γόνατα μὲ λαρόπινο ζῶου ποὺ τὸ κηνυγάνε.

— Μιχαλάκη, μικρὸ μου Μιχαλάκη. Μὰ δὲν μπορῶ.
Μοῦ τῶχον ἀπαγορεύσει.

Ὁ Μιχαλάκης στέκεται καὶ λείει δυνατά:

— Εἶμαι ὁ βασιλεῖς.

Καὶ ἔξαφνα, μὲ φωνὴ ἀλλαγμένη, τείνει τὰ χέρια καὶ
προσθίει.

— Καὶ εἶμαι ὁ ἀγαπημένος σου.

Ἡ Βαρβάρα ξεσπᾷ σὲ λυγμοὺς καὶ σφίγγει τρελλὰ τὸ
παιδί στὸ στήθος τῆς. Ἄλλ' αὐτὸ ξεφεύγει ἀπὸ τ' ἀγκά-
λιασμα καὶ τῆς μουρμουρίζει στ' αὐτί!

— Ἡ μαμά μου δὲν πέθανε;

Ἡ Βαρβάρα δὲν ἀπαντᾷ. Κλαίει. Ἡ σιωπὴ τῆς εἶνε
πιο εὐγλωττὴ ἀπὸ πολλὰ λόγια. Ἡ μαμά τοῦ Μιχαλάκη
δὲν πέθανε. Νὰ γιατί τὸ σῶμα τῆς δὲν ἀναπαύεται μαζὺ
μὲ τ' ἄλλα στὸ βάθος τῆς κατακόμβης... Ἄλλὰ τότε...
τότε... Στὸ κεφάλι τοῦ μικροῦ παιδιοῦ γίνεται μιὰ μεγά-
λη ταραχὴ.

Ὑπάρχουν παραμύθια γιὰ βασίλισσες κλεισμένες σὲ
κρύπτες, ποὺ τίς βασανίζουν ἀκατάπαυτα.

— Ποῦ εἶνε;

Οἱ ὄμοι τῆς Βαρβάρας σηκώνονται μὲ ἓνα στεναγμὸ
ποὺ θέλει νὰ πῆ ὅτι δὲν ξέρει ἀκριβῶς εἶνε κάπου... πά-
νω στὴν ἀπέραντη γῆ.

— Τὴν ἔδωξαν;

Τὸ ζαρωμένο πρόσωπο γέρνει δεξιὰ κι' ἀριστερά.

— Ὅχι, ὄχι, δὲν τὴν ἔδωξαν.

— Ἐκεῖνη ἔφυγε;

Ναί, ἐκεῖνη. Ἐνας πόνος πιο δυνατὸς σφίγγει τὴν
καρδιὰ τοῦ Μιχαλάκη. Ἐκεῖνη! Τώρα μόνον ἡ φωνὴ του
ἀλλάζει. Μπήζει τὰ νύχια του στὰ μπράτσα τῆς Βαρβά-
ρας καὶ ρωτᾷ σπασμωδικά.

— Γιατί;

Ἄλλὰ τὸ βρεγμένο ἀπὸ δάκρυα πρόσωπο τῆς χονδρῆς
γυναῖκας γυρίζει πρὸς τὸ μέρος του καὶ τὸν παρατηρεῖ
στὰ μάτια. Καὶ μὲ μιὰ τρυφερότητα λυπητερῆ ψιθυρίζει

— Ἀγάπη μου, δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Δὲν
μπορῶ. Διῶξε με ἂν θέλῃς. Δὲ θὰ σοῦ πῶ πιά τίποτε πε-
ρισσότερο. Εἶπα ἤδη παρὰ πολλὰ. Πολλὰ δευτερόλεπτα
τὰ μάτια τοῦ Μιχαλάκη μένουν καρφωμένα στὸ πάτωμα.
Κι' ἔπειτα ξαναλέει ἀκόμα μιὰ φορά.

— Ἀκουσε, Βαρβάρα, ἀφοῦ δὲν εἶπες πιά ψέμματα,
θέλω πολὺ νὰ μείνῃς μαζὺ μου. Μόνον πρέπει νὰ ἀπαντή-
σῃς ἀκόμη σὲ μιὰ ἐρώτησι, σὲ μιὰ μόνη.

Ἀφοῦ ἡ μάνα μου ἔφυγε, τότε... τότε δὲ μ' ἀγαποῦ-
σε πιά.

— Ὁ! σ' ἀγαποῦσε!

Μ' ἓνα εἶδος βρηχυθμοῦ ἡ Βαρβάρα σηκώνει τὰ χέ-
ρια τῆς στὸν οὐρανὸ. Ὁ ναι, ἀγαποῦσε πολὺ τὸ Μιχα-
λάκη τῆς! Ὁ ἔκλαυσε τόσο τῆ προηγούμενη τῆς φοβερῆς
ἡμέρας. Καὶ ἀπὸ τότε πόσες φορές προσπάθησε. Ἄλλὰ
φυσικά ὅτι δὲν ἦταν δυνατόν... Ὁ! ὁ Μιχαλάκης ἄς λυ-
πᾶται, αὐτὸ τοῦ τὸν ἐπιτρέπουν. Ἄλλὰ νὰ μὴ νομίζει
ὅτι ἡ μαμά του δὲν τὸν ἀγαποῦσε. Τὸν ἀγαποῦσε τόσο!
Τὸν ἀγαπᾷ ἀκόμη. Σήμερα θὰ τᾶδινε ὅλα γιὰ νὰ τὸν ξα-
ναδῆ. Ἄλλὰ δὲν τῆς τὸ ἐπέτρεψαν.

Ἄγγριος ὁ Μιχαλάκης ἀνασηκώνεται καὶ λείει

— Καλὰ ἔκανα.

Καὶ προσθίει.

— Τώρα δὲ θὰ μιλήσωμε πιά γι' αὐτὴ τὴν ἱστορία.

Ἄναψαν τὰ ἤλεκτρικά. Ἡ Βαρβάρα σκουπίζει τὰ
πρισιμένα μάτια τῆς, μαζεύει νὰ κομμάτια τῆς σπασμένης
πορσελάνης, πηγαινοέρχεται στὸ δωμάτιο. Καὶ ξαφνικά
κυττᾶζοντας στὸ πρόσωπο τὸν ἀγαπημένο τῆς βγάζει ἓνα
ἐπιφωνήμα τρόμου. Τὸ πηγούνη τοῦ Μιχαλάκη εἶνε γεμά-
το αἶμα, αἶμα ποὺ βγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλια ἐκεῖ ποὺ ἔμπηξε
τὰ δόντια του. Τὸν ὀδηγεῖ στὸ δωμάτιό του γιὰ νὰ τὸν
καθαρίσῃ. Τὴν ἀφίνει νὰ κἀνῃ ὅ,τι θέλει.

Ἐπειτα ὅταν κι' οἱ δυὸ γύρισαν στὴν αἴθουσα, τῆς
λέγει.

— Κάθισε Βαρβάρα.

Κι' ὅταν κάθισε, ἀνεβαίνει στὰ γόνατά τῆς καὶ τρίβει
τὸ μάγουλό του στὸ στήθος τῆς, ὅπως ὅταν ἦταν μικρός.
Ἐκεῖνη ψιθυρίζει μὲ φωνὴ κομμένη.

— Ἀγάπη μου... Ἀγάπη μου...

Ἄλλὰ τῆς λέγει σιγά.

— Σώπα... τελείωσε.

(*Εἰς τὸ προσεχές: Τὸ Μαντήλι, κ.λ.π.*)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τὰ παιδιά μας, τὰ ἑλληνόπουλα, ποὺ ἡ φιλομάθειά
τους τὰ ὠθοῦσε νὰ βροῦν κάτι νὰ διαβάσουν καὶ ποὺ γιὰ
τὴν ἑλλειψὴ ἄλλων βιβλίων καταφεύγανε στὰ γνωστὰ ἀ-
στυνομικὰ ἀναγνώσματα καὶ στὶς ἀφηγήσεις ληστρικών
κατορθωμάτων, ἀποκτοῦν εὐτυχῶς δύο ἀξιολογώτατα βι-
βλία. Τὰ βιβλία αὐτά, κομψά, καλλιτεχνικά στὴν ἐμφά-
νισή τους, ἀνήκουν στὸν συνεργάτη μας κ. Στέλ. Σπεράν-
τσα καὶ φέρνουν τοὺς τίτλους «Σὰν τὰ πουλιά» καὶ
«Παιδικὲς Ψυχές».

Ἄλλ' ἄς ἀφίσουμε τὸν διαπρεπῆ μαέστρο μας κ. Διον.
Λαυράγκα νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ πρῶτο.

Ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὸ νέο βι-
βλίον ποιημάτων τοῦ Στέλιου Σπεράντσα «Σὰν τὰ πουλιά»,
τραγουδία γιὰ παιδιά, μελοποιημένα ἐπίσης γιὰ παιδιά ἀπὸ
τὸν Δημ. Παύλοβιτς. Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ φίλος ποιητὴς ν' ἀ-
φίσω γιὰ τώρα κατὰ μέρος τὰ ποιήματα, τὰ μικρὰ αὐτὰ κομ-
ποτεχνήματά του, διὰ νὰ εἰπῶ δυὸ λόγια διὰ τὴν μουσικὴν
τοῦ Παύλοβιτς.

Επί τέλους νά, τραγουδάει κατάλληλα μιά φορά γιά τήν παιδική ηλικία. Ρυθμικά, μελωδικά, εύκολομάθητα, δίχως επίδειξη γνώσεων, χωρίς κοντραπούντα και συνοδείας κλειδοκονιμάτων, πού ν' απαιτούν γιά τό καθ' ένα καί από ένα μαέστρο γιά νά τά ερμηνεύη καί νά τά άκομπανιάρη. Είνε μιά συλλογή καλογραμμένη, πού ήμπορεί εἰς τās μικράς τάξεις ν' αντικαταστήσῃ κάλλιστα τήν παναρχαίαν συλλογήν τοῦ "Ενιγκ". Ο Παύλοβιτς δέν εἶναι άσφαλώς μέγας συνθέτης. Εἶναι ένας άπλοῦς μουσικός μέ γούστο καί μέ συνείδησι, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νά ἀραδιάσῃ εὐμορφα τέσσαρες νότες, χωρίς φούμαρα καί τρικλοποδιές. Αυτό άρκεῖ γιά νά κάμῃ τό ἔργο του εὐπρόσδεκτο καί ἀποτελεσματικά ὀφέλιμο».

Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, πού ἔλαβε ὑπ' ὄψει τήν κριτικὴ αὐτὴ γνώμη τοῦ κ. Δαυράγκα, ἔσπευσε νά ἐκδώσῃ τήν κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 17801 ἐγκύκλιό του διὰ τοὺς Διευθυντάς τῶν Διδακκαλείων καί τοὺς Ἐπιθεωρητάς σχολείων τοῦ Κρατοῦς:

«Ἡ Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία «Ἀθῆνᾶ» Α. Ράλλη καί Σίας (Εὐριπίδου 6) ἐξέδωκε κατ' αὐτὰς νεοτάτην συλλογὴν παιδικῶν ποιημάτων τοῦ λογοτέχνη κ. Στέλιου Σπεράντσα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Σὰν τὰ πουλιά», μελοποιημένων ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ Δ. Παύλοβιτς. Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τήν κριτικὴν τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑλληνοῦ μουσουργοῦ κ. Α. Δαυράγκα, ἐξαιρόντος μέ ἐνθουσιασμόν τήν μουσικὴν καί καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τῆς εἰρημένης συλλογῆς, καί γνωρίζοντας τήν ἔλλειψιν τοιοῦτων βοηθημάτων γιά τό σπουδαῖον μάθημα τῆς μουσικῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀναπτύσσεται τό καλλιτεχνικόν συναίσθημα καί ἐξευγενίζεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, συνιστῶμεν θερμῶς νά ἐνεργήσετε μετὰ παντός ζήλου, ὅπως τό προσωπικόν τῆς περιφερείας σας ἀποκτήσῃ τήν συλλογὴν «Σὰν τὰ πουλιά» διὰ τήν διδασκαλίαν τῆς ὁδῆς εἰς τὰ σχολεῖα.

Ὁ Ὑπουργός
Ι. Π. ΜΑΝΕΤΑΣ»

Αὐτό εἶναι τό «Σὰν τὰ πουλιά». Ὅσο γιά τό δεύτερο βιβλίον τίς «Παιδικῆς Ψυχῆς», εἶναι μικρά τραγούδια γιά ἀπαγγελία, μονόλογοι, διάλογοι καί δραματάκια γιά παιδιά, μέ πολλές κατάλληλες εἰκόνες. Περιττό νά ἐξάρωμε τό στίχο τοῦ κ. Σπεράντσα: εἶναι πολὺ γνωστός ὁ καλλιτέχνης, πού κατορθώνει νά συνδυάζει τήν ποιητικὴ ἔμπνευση καί τήν καλλιτεχνικὴ μορφή ὅσοι λίγοι στή λογοτεχνία μας. Ἐξαιρούμε ὁμῶς τήν ψυχολογικὴ δύναμη τοῦ ποιητῆ, πού κατώρθωσε τόσο νά νιώσῃ τήν παιδικὴ ψυχὴ καί νά αἰσθανθῇ τὸν παλμό τῆς.

«Εἶναι πολὺ δύσκολο, εἶπε κάπου ὁ κ. Π. Νιρβάνας, ν' ἀντικρύσῃ κανεὶς τήν αἰσθητικὴν τοῦ παιδιοῦ καί νά τήν ἱκανοποιήσῃ. Καί γι' αὐτό ένας ποιητής, πού θά μπορούσε νά δώσῃ στὰ παιδιά ἕνα βιβλίον, ἀξιο νά τὸ θαυμάσουν καί νά τὸ ἀγαπήσουν, θά μπορούσε νά καυχῆθῃ ἄλλο τόσο, ὅσο κι' ἂν ἔγραφε ἕνα ἀριστούργημα γιά τοὺς μεγάλους».

Τὰ νέα ἔργα τοῦ κ. Σπεράντσα ἀξίζουν κάθε θαυμασμό καί ἔπαινο.

ΑΝΘ. ΧΑΩΜΟΣ

Τὸ παρὸν τεῦχος λόγῳ βλάβης τῶν πιστηρίων ἐκκυκλοφόρησε τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου ἔ.ἔ.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ κ. κ. ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΝ ΚΑΙ Κ. ΦΩΡΑΚΗΝ

Φίλε κ. Διευθυντά,

Πειὸ χειρότερη ναυτίασι ἀπὸ τήν συζήτησι μεταξὺ νέων καί παλαιῶν συγγραφέων, δέν δοκιμάζω. Κατήντησε πειὰ ἡ πειὸ χρονία καί πειὸ ἀνίατη ἀρρώστεια μας.

Γιά τοῦτο, θά ἤθελα νά συστήσω νά ἀφίσουμε τήν ἀρρώστεια μας αὐτὴ νά τραβήξῃ τὸν δρόμο τῆς, ἀφοῦ κανένα ριζικὸ φάρμακο δέν ὑπάρχει—καθὼς ἀπεδείχθη τόσες φορές—καί ἀφοῦ ἐξαρτᾶται πειὰ ἡ θεραπεία μας, μόνο ἀπὸ τὸν ὄργανισμό μας.

Ὁ κ. Ξενόπουλος, ἐξακολουθεῖ νά πιστεύῃ πὼς νέοι συγγραφεῖς δέν ὑπάρχουν καί οὔτε εἶνε δυνατὸν νά γεννηθοῦν. Τὸ ἀπόφθεγμα αὐτὸ εἶνε ἐξαιρετικὰ τολμηρὸ καί θάπρεπε βέβαια νά μᾶς πειράξῃ ὅλους. Ἀλλά, προτιμῶ ἐγὼ τοῦλάχιστον καί τό συνιστῶ σὲ ὅλους τοὺς νέους, νά μὴ δώσουμε προσοχὴ καί νά κυτᾶζουμε τὴ δουλιὰ μας καί τήν προσοχὴ μας. Ὁ κ. Ξενόπουλος, πιστεύω πὼς θάρρηθῃ μιά μέρα, πού θά καταλάβῃ ὅτι ἀπὸ τοὺς νέους, δέν ἔχει τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕνα σεβασμὸ καθ' ὅλα ἀξιο στὸ ἔργο του καί φυσικὰ καί στὸ ἄτομο του. Τίποτε περισσότερο.

Εἶνε φαίνεται ἰδίωμα τῶν παλαιωτέρων, νά κλείνουνται ἐρημητικῶς στήν ἀτμοσφαῖρα τοὺς καί νά μὴ θέλουν νά καταλάβουν ὅτι ἡ ζωὴ καί μᾶζὺ μ' αὐτὴν οἱ συντελεσταί τῆς, τὰ πρόσωπα, ἀλλάζουν.

Τὸ ἄδικο λοιπὸν τῶχει ὁ κ. Φωτάκης, πού ἀνέλαβε νά πείσῃ τὸν περισσότερον ἀμετάπιστον.

Ἀκόμη δυὸ λέξεις γιά τὸν κ. Ξενόπουλον, ὁ ὁποῖος τώρα μέ τήν ἀποτυχίαν τοῦ κ. Μπασιτᾶ, θά νομίζῃ, μᾶζὺ μέ τοὺς ἄλλους παλαιούς, πὼς ὅλα τὰ αὐτοῦ εἶνε ὑπὲρ αὐτοῦ. Τοῦ τὰς διαβιβάζω ὑπὸ τύπον ἁπλῶν πληροφοριῶν.

Ἰδρῦθῃ πέρυσι ένας Σύλλογος, ὁ Σύλλογος Ἑθνικῆς Λογοτεχνίας καί Καλλιτεχνίας καί ἰδρῦθῃ ἀπὸ φιλοτέχνας καί ὄχι λογίους διὰ νά μὴ τσακώνονται καί διαπληκτίζονται... φιλολογικῶς καί διαλύονται προτοῦ ὀργανωθοῦν. Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου εἶνε—μέ συγχωρεῖτε κ. Ξενόπουλε—ένας ὀδοντοίατρος, πού ἔχει ὁμῶς ἀσυγκρίτως περισσότεραν ἀφοσίωσιν καί πίστιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀπὸ πολλοὺς πάρα πολλοὺς λογίους. Πρόεδρος εἶνε ένας ἀντισυνταγματάρχης, ἄλλος ἰδεολόγος τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς φυλῆς καί λάτρης τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὰ ἄλλα μέλη εἶνε περίπου σὰν αὐτούς. Ὁ Σύλλογος λοιπὸν αὐτὸς δέν θ' ἀργήσῃ εἶμαι βέβαιος νά μᾶς παρουσιάσῃ ἐκπλήξεις.

Εἰς τὸν θίασον τῶν Νέων—Θέατρον Σταδίου—θά παιχθοῦν ἐφέτος δέκα τέσσαρα—ἰκοῦτε κ. Ξενόπουλε—ἀριθμὸς 14 ἔργα νέων. Δέν θά εἶνε ὅλα καλά, μᾶ καί ἐπὶ τέλους θά βγῇ, κάποιον καλὸ θά γίνη.

Με πολλὴ ἐκτίμησι
ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΕΙΟΝ

Ἡ "ΕΡΓΑΝΗ ΑΘΗΝΑ,"

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΟΡΕΙΧΑΛΚΟΥΡΓΙΑΣ

ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΙΣ ΟΔΩΝ ΤΕΝΕΔΟΥ & ΣΥΚΙΝΟΥ (ΠΑΡΑ ΤΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΑΜΩΝ)

ΟΡΕΙΧΑΛΚΙΝΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΠΛΟΠΗΣ Ι' ΑΣ' ΚΑΠ.

Δεχόμεθα πᾶσαν παραγγελίαν τῆ ὑποδείξει τῶν κ. κ. πελατῶν. Εἰς τοὺς κ. κ. ἐργολάβους πᾶσα εὐκολία.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ — Ὑδρυθεῖσα τῷ 1918

Ἔδρα ἐν Ἀθῆναις.—Ὑποκαταστήματα ἐν Πειραιεῖ, Πάτρσις Σύμφ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ καταβληθὲν Δρ. 10.000.000

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ἀποθεματικά Δρ. 2.067.802.95

Πρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου: Παντελεὺς Τοῦτοεκέλης
Σύμβουλοι Διευθυνταί: Δ. Μισοῦλης καί Ἄν. Σπορυγίτης.
Τραπεζικαὶ ἐργασίαι παντὸς εἶδους.

Καταθέσεις εἰς Δραχμάς καί Ξένα νομίσματα ὑπὸ τοῦ εὐνοϊκωτέρους ὄρους.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΓΡΑΜΜΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ — ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

ἐκτελουμένη διὰ τῶν γνωστῶν πολυτελῶν καί ταχέων ὑπερωκεανίων τῆς.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΓΡΑΜΜΗ ΠΕΙΡΑΙΩΣ-Θ/ΝΙΚΗΣ — ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΗΣ—ΒΑΡΝΗΣ—ΠΕΙΡΑΙΩΣ — ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ

ἐκτελουμένη διὰ τοῦ ταχυτάτου ὑπερωκεανίου τῆς «ΠΑΤΡΙΣ» καί τοῦ γνωστοῦ πολυτελοῦς θαλαμηγοῦ «ΑΝΔΡΟΣ»

Μηνιαία γραμμὴ Πειραιῶς—Χίου—Μιτυλήνης—Θ/νίκης—Βόλου—Πειραιῶς—Πατρῶν—Μασσαλίας ἐκτελουμένη διὰ τῆς πολυτελοῦς θαλαμηγοῦ «ΝΑΕΟΣ».

Γραμματεῖς ὅλους τοὺς ἑλληνικοὺς λιμένας.

Πληροφορίαι: Ἐν Πειραιεῖ ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ, Μέγαρον Βάτη, 1ον πάτωμα τηλ. 3 - 64

Ἐν Ἀθῆναις, Ἀπελλοῦ 1 Τηλ. 6-44.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἰδρυθεῖσα τῷ 1898

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ

Δρ. 72.000.000

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ

Δρ. 23.000.000

ΒΑΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ—Τηλ. Διευθ.: ΤΡΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἀργεῖσιον, Ἀγίον, Ἀλεξανδρούπολις, (Δεδέαγατς) Ἀπαιλιάς, Ἀμφισσα, Ἀργος, Ἀργοστόλιον, Βόλος, Γαργαλιάνοι, Γύθειον, Δημητσάνα, Δράμα, Ἰωάννινα, Καβάλλα, Καλάβρυτα, Καλάμαι, Καρπενήσιον, Καστοριά, Κέρκυρα, Κίστρον (Λήμνος), Κιάτοιν, Κοζάνη, Κόρινθος, Κυπαρισσία, Λαμία, Λάρισα, Δεβάχεια, Λίμνη, Σολόναστον, Μεγαλόπολις, Μυτιλήνη, Ναύπακτος, Σάνθη, Πάτραι, Πειραιεὺς, Ποταμὸς (Κύθηρον), Πρέβεζα, Πύργος, Ρέθυμνος, Σάμος (Βαθύ), Σάμος, (Καρλόβασι), Σδροβίτσι, Σπάρτη, Σύρος, Τρίκαλα, Τρίπολις, Τσοτύλιον, Ὑδρα, Φλώρινα, Χαλκίς, Χανία, Χίος.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

(Ἐν Ἀγγλίᾳ) Λονδίον, 22 Fenchurch Street, (Ἐν Κωνσταντινουπόλει) προσωρινῶς κλειστὸν, (Ἐν Ἀμερικῇ) Νέα Ὑόρκη, 25 Pine Street, Βοστώνη (Athens Banker's Corporation) (Ἐν Αἰγύπτῳ) Ἀλεξάνδρεια, Κάιρον, Πόρτ-Σαΐδ, (Ἐν Σμύρνῃ) (προσωρινῶς κλειστὸν), (Ἐν Κύπρῳ) Λεμεσὸς, Λευκωσία.

ΠΥΚΝΟΤΑΤΟΝ ΔΙΚΤΥΟΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΩΝ
Καταθέσεις εἰς Δραχμάς καί Συναλλάγμα ἐπὶ τοῦ Ἐσωτερικοῦ ἐν ὄψει καί ἐπὶ προθεσμίας.

ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΥΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΛΛΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑΣ ΟΡΟΥΣ

ΜΙΚΡΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑΙ

7.50 ΔΡΧ. ΔΙ' ΕΚΑΣΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΝ ΔΡΧ. 7.50.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

*Οδός Σταθμού

Δ Ρ Α Μ Α

ΧΡ. ΔΟΥΚΑΣ 'Επιμελητής τῆς ἐν τῷ Νοσοκομείῳ Συγγροῦ Πανεπιστ. Κλινικῆς τῶν *'Αφροδισίων καὶ Δερματικῶν*, π. βηθός ἐν τῇ Charité τοῦ Βερολίνου. Γεραγίου 34. 8-9 1)2 καὶ 5 1)2-8. Τηλέφωνον 7-12.

ΕΜΜ. ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ, *σφιλιδολόγος—δερματολόγος*, τέως ἑσωτερικός ἰατρός ἐν τῷ Νοσοκομείῳ Α. Συγγροῦ. Δέχεται Γεραγίου 34, 10-1 καὶ 3-5. Τηλέφωνον 7-12

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β. ΜΑΛΛΙΝΟΣ

*Ιατρός—*σφιλιδολόγος*

Γεραγίου 10

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΑ ΓΛΥΚΑ ΣΑΣ

ΣΤΟΥ ΚΑΡΡΑ

ΣΤΑΔΙΟΥ 20

ΚΟΥΡΕΙΟΝ

ΕΜΜ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΟΔΟΣ ΜΕΛΑ (παρά τὸν Πλάτανον)

ΚΗΦΙΣΣΙΑ

ΝΟΜΙΚΟΝ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ

ΣΩΦΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ — ΖΑΡΙΦΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΔΟΣ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ 25

ΟΙΚΟΔΟΜΑΙ — ΕΡΓΟΛΑΒΙΑΙ ΣΧΕΔΙΑ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΩΝΣΤ. Ν. ΙΩΑΝΝΟΥ

(Πολ. Μηχανικός)

(*Οδός Σταθμού)

Δ Ρ Α Μ Α

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΙΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΑ "ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΟΥ,"

— ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 32 —